

Rozdíly v pojetí intencionality u Johna Searla a Daniela Dennetta

Bakalářská práce

Studijní program: B7507 – Specializace v pedagogice
Studijní obory: 6107R023 – Humanitní studia se zaměřením na vzdělávání
7507R036 – Anglický jazyk se zaměřením na vzdělávání

Autor práce: **Petra Havlová**
Vedoucí práce: Mgr. Vít Bartoš, Ph.D.

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Petra Havlová
Osobní číslo: P13000218
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obory: Humanitní studia se zaměřením na vzdělávání
Anglický jazyk se zaměřením na vzdělávání
Název tématu: Rozdíly v pojetí intencionality u Johna Searla a Daniela Dennetta
Zadávací katedra: Katedra filosofie

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem bakalářské práce je rozbor prací filosofů Johna Searla a Daniela Dennetta a následné vytyčení rozdílů v jejich pojetí intencionality. V práci bude využita metoda komparace a kritická analýza textů.

Studentka se bude v průběhu příprav a vypracovávání řídit metodickými a organizačními pokyny vedoucího práce a bude pravidelně konzultovat.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

DENNETT, Daniel Clement. Consciousness explained. Ilustrace Paul Weiner. London: Penguin Books, 1993, 511 s. Penguin science philosophy. ISBN 0140128670.

DENNETT, Daniel Clement. Druhy myslí: k pochopení vědomí. Vyd. 2., upr., V Akademii 1. Praha: Academia, 2004, 174 s. Mistři vědy. ISBN 80-200-1177-3.

DENNETT, Daniel Clement. The intentional stance. Cambridge, Mass.: MIT Press, c1987, xi, 388 p. ISBN 0-262-04093-x.

SEARLE, John R. Intentionality, an essay in the philosophy of mind. New York: Cambridge University Press, 1983, x, 278 p. ISBN 0521273021.

SEARLE, John R. Mysl, mozek a věda. 1. vyd. Překlad Marek Nekula. Praha: Mladá fronta, 1994, 129 s. Váhy (Mladá fronta). ISBN 80-204-0509-7.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Vít Bartoš, Ph.D.

Katedra filosofie

Datum zadání bakalářské práce: 15. dubna 2015

Termín odevzdání bakalářské práce: 30. dubna 2016

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.

děkan

L.S.

PhDr. Ondřej Lánský, Ph.D.

vedoucí katedry

V Liberci dne 30. dubna 2015

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum:

Podpis:

Poděkování

Ráda bych poděkovala hlavně vedoucímu bakalářské práce Mgr. Vítu Bartošovi, Ph.D. za pravidelné konzultace a odborné rady při tvorbě práce. Dále bych ráda poděkovala své rodině za jejich trpělivost a podporu.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá dvěma filosofickými interpretacemi intencionality, a to pojetí Johna Searla a Daniela Dennetta. Do práce je rovněž zařazen i historický kontext koncepce intencionality, především s ohledem na teorie Franze Brentana a Edmunda Husserla. Bakalářská práce následně vytyčuje a analyzuje základní rozdíly a problémy v koncepcích intencionality, a to zejména v oblasti problematiky umělé inteligence.

Klíčová slova

intencionalita, filosofie mysli, John Searle, Daniel Dennett, čínský pokoj, umělá inteligence, věž tvoř-a-zkoušej

Annotation

Bachelor thesis deals with two philosophical interpretations of intentionality, particularly the interpretations of John Searle and Daniel Dennett. Thesis also contains historical context of the intentionality conception, especially with regard to theories of Franz Brentano and Edmund Husserl. Bachelor thesis then sets and analyzes the basic differences and problems in given conceptions of intentionality, especially in the scope of artificial intelligence issues.

Key words

Intentionality, philosophy of mind, John Searle, Daniel Dennett, Chinese room, artificial intelligence, tower of generate-and-test

Obsah

Úvod.....	8
1 Vymezení pojmu intencionalita	10
1.1 Historické vymezení pojmu	10
1.1.1 Scholastické pojetí	10
1.1.2 Franz Brentano.....	11
1.1.3 Edmund Husserl.....	14
1.1.4 Pojetí analytické filosofie	16
2 John Searle a jeho pojetí intencionality	17
2.1 Původ intencionality.....	19
2.2 Intencionální kauzace	20
2.3 Schopnost počítačů myslet.....	21
2.3.1 Searlův argument čínského pokoje	22
2.3.2 Námitky vůči čínskému pokoji	25
2.4 Původní a odvozená intencionalita.....	29
3 Daniel Dennett a intencionalita.....	32
3.1 Daniel Dennett a myšlení počítačů	33
3.1.1 Intencionální, projektový a fyzikální postoj	33
3.1.2 Dennettovo funkcionalistické východisko.....	34
3.2 Evoluční původ intencionality	36
3.2.1 Věž tvoř a zkoušej.....	36
3.3 Dennett proti původní intencionalitě.....	39
4 Komparace – základní rozdíly	42
4.1 Metodologické rozdíly	42
4.2 Koncepce silné umělé inteligence	42
4.3 Původní a odvozená intencionalita.....	45
4.4 Problémy	46
Závěr.....	48
Seznam použité literatury	50

Úvod

Naše mysl sestává z řady mentálních procesů, které jsou nám stále více či méně záhadou. A právě intencionalita je jedním z hlavních atributů našich myslí. Díky ní jsme vůbec schopni myslet. Když jednáme intencionálně, jednáme se zaměřením na něco, a stejně tak i myslíme. Podle filosofie myslí takto jednáme a myslíme ve většině případů našeho vědomého života. Intencionalitu lze jednoduše charakterizovat jako základní vlastnost myslí, která se projevuje jako zaměření našeho vědomí k něčemu nebo na něco. A řada filosofů je přesvědčena, že právě intencionalita je nutnou podmínkou pro existenci myslí vůbec. Je potom možné, aby intencionálně myslela i jiná entita, jako například počítač? Vývojáři nových technologií se v dnešní době snaží zkonstruovat takový stroj, který by byl schopen právě intencionálního myšlení, ale stále marně. A filosofické názory, v čem spočívá problém toho, že mezi námi tyto myslící stroje ještě nejsou, se rovněž různí.

Bakalářská práce se věnuje pojetí intencionality u autorů Daniela Dennetta a Johna Searla. K výběru daného tématu mne vedl zejména zájem o hlubší poznání teorií zmíněných filosofů, kteří jsou považováni za jedny z nejvýznamnějších současných teoretiků v oblasti filosofie myslí. Searle a Dennett jsou oba analytičtí filozofové, ačkoliv se zabývají otázkami myslí, které spousta jejich předchůdců z oboru analytické filosofie považovala za podřadné. A právě moderní přístup k filosofii, jež je výrazně ovlivněn přírodními vědami, byl dalším motivem, který mne dovedl k výběru daného tématu. Zároveň i moje záliba ve vědecké fikci mne vedla k výběru tématu, které značně souvisí s otázkou, zda je možné v umělé myslí vyvolat inteligentní myšlení, které je schopné intencionality.

Hlavním cílem bakalářské práce je porovnání dvou filosofických pohledů na intencionalitu. Základními otázkami, kterými se práce zabývá, jsou pohled Daniela Dennetta a Johna Searla na intencionální myšlení počítačů problematika původní a odvozené intencionality. Zajímá mne, v čem se Searlovo pojetí intencionality liší od Dennettova. Rovněž se zaměřím i na metodologický přístup obou filosofů. Dále bych se ráda dobrala k dílčímu cíli, a to vytyčení hlavních problémů, které obě teorie nesou.

Doufám, že pomocí analýzy odborné literatury a následnému porovnání dvou koncepcí intencionality budu schopná dojít k vytyčení hlavních rozdílů.

Úvodní část práce je zaměřena na vymezení intencionality v historickém kontextu. Chci se zaměřit především na teorie Franze Brentana, jenž je považován za otce konceptu intencionality, a jeho žáka Edmunda Husserla, pro nějž je intencionalita jedním ze základních stavebních prvků jeho teorie fenomenologie. V dalších dvou kapitolách analyzuji intencionalitu v dílech Searla a Dennetta, ve kterých budu vycházet zejména z jejich publikací, a to *Intentionality: an Essay in the Philosophy of Mind* Johna Searla a *Druhy myslí: k pochopení vědomí* Daniela Dennetta. V závěrečné části práce budu porovnávat již zmíněná dvě pojetí intencionality, a to zvláště se zaměřením na intencionální myšlení artefaktů.

1 Vymezení pojmu intencionalita

Kořeny slova intencionalita sahají do středověku, kde bylo poprvé použito ve scholastice v pojmu esse intentionale. Samotné slovo „je odvozeno z latinského slova intentio, které je dále odvozeno ze slovesa intendere, což znamená být zaměřen na nějaký cíl nebo věc.“¹ Další možný význam slova intentio může být schopnost myslet, nebo mít nápad nebo myšlenku.² Slovo intentio se do latiny dostalo z arabských slov slova ma'na nebo ma'qul.³

1.1 Historické vymezení pojmu

Historie pojmu intencionalita sahá až k antickým kořenům pátého století př. n. l., k filosofům jako Parmenides, Protagoras a Gorgias. Jejich myšlenky pak Platon dále uplatňuje v několika dialozích. Aristoteles se zmiňuje o vnitřních reprezentacích. Stoikové pak o neexistenci objektů myšlení. Nicméně žádné z těchto teorií nepopisují nic takového jako je intencionalita v dnešním slova smyslu.

1.1.1 Scholastické pojetí

Jistý náznak intencionality v antické filosofii nalezneme u Aristotela. Jan Patočka říká, že první charakteristiku intencionality udal právě Aristoteles. Jelikož ale tento antický filosof ještě ve své době neznal pojem vědomí, nejedná se o intencionalitu vědomí. Aristoteles mluví o jakési duši, která způsobuje v živé bytosti samotný život. U věcí, jako je například sekera, která má svou funkci, se projevuje jako právě daná funkce. Tato funkce pak představuje její účel nebo její duši. To, co ji udržuje v existenci je realizace nějaké lidské myšlenky. Když člověk chce jít sekat dříví, použije sekeru. Pro Aristotela je duše tím, k čemu se vztahuje.⁴

---

¹ JACOB, Pierre. Intentionality. The Stanford Encyclopedia of Philosophy [online]. [cit. 2016-12-09]. Dostupné z: <https://plato.stanford.edu/archives/win2014/entries/intentionality/>

² LYONS, William. *Approaches to intentionality*. New York: Oxford University Press, 1995. ISBN 0198235267. str. 1

³ CASTON, Victor a Dominik PERLER. Augustine and the Greeks on Intentionality. *Ancient and Medieval Theories of Intentionality*. str. 25.

⁴ PATOČKA, Jan. Úvod do fenomenologické filosofie. 2. vyd. Praha: Oikoymenh, 2003, Oikúmené. ISBN 80-7298-064-5. str. 24-26

První filosofickou školou, která se víceméně zmiňuje o intencionalitě, je scholastika. Ta pro řešení Aristotelova problému zavádí obecné pojmy *obiectum* a *intentio*. *Obiectum* je to, co poznáváme a *intentio* jakýsi význam, tedy to, jak se k objektu ve své mysli vztahujeme. To, že se setkám se psem, neznamená, že když ho vidím, stanu se daným psem. Na druhou stranu ale vnímám určitou nereálnou identifikaci s oním psem – intencionální identifikaci. *Esse reale*, reálná věc, se odlišuje od *esse intentionale*, tvaru, který má nějakou jedinečnost a který představuje reprezentaci.⁵

Scholastický filosof Sv. Augustin používá ve svém spise „O trojici“ pojem *intentio*. *Intentio* chápe jako určitou formu vůle či lásky. Lidské poznání je tvořeno objektem (*corpus*), vnímáním (*visio*) a tím, co je spojuje (*intentio*).⁶ Smyslem pojmu *intentio* pak je vytvořit jakýsi most mezi lidským smyslovým vnímáním a samotným vnímaným objektem. Augustin tedy tento pojem chápe jako nějaký akt, tedy činnost, která směřuje smysly člověka k objektu. Na rozdíl od Aristotela potřebuje jako novoplatonik zkrátka třetí element, kterým by spojil smysly s nějakým předmětem.

Scholastický zájem o vyřešení Aristotelova problému se vztahem mezi vnímaným objektem a lidskou reprezentací byl následován dlouhým obdobím filosofického nezájmu o intencionalitu. Pojem se dostal do zájmu filosofické veřejnosti až v devatenáctém století, kdy se o problém intencionality začal zajímat aristotelik Franz Brentano, který znovuobjevil tuto problematiku a dostal ji do širšího povědomí filosofie.

1.1.2 Franz Brentano

Franz Brentano je představitel psychologismu, směru, jenž měl za úkol vytvořit z psychologie plnohodnotnou vědní disciplínu, která bude moci odpovídat i na otázky oborů jako je lingvistika nebo dokonce logika. Zvláště logiku, etiku a estetiku považuje Brentano za obory, které mají základ v psychologii a těmto disciplínám odpovídají rovněž jeho rozlišení tří druhů psychických neboli mentálních fenoménů: prezentace, souzení a fenomény citové. Psychologii jako vědní obor přitom staví hlavně na vnitřním vnímání, tedy stěžejním pro něj je vědomí. Jeho filozofie je označována jako

---

⁵ PATOČKA, Jan. Úvod do fenomenologické filosofie. 2. vyd. Praha: Oikoymenh, 2003,. Oikúmené. ISBN 80-7298-064-5. str. 26-28

⁶ Tamtéž, str. 35

intencionální psychologie. Brentano byl velmi zaujat a velkým vlivem pro něj byla filozofie jednoho z největších myslitelů - Aristotela. Ve svých spisech tak často vychází právě z Aristotelova učení a je považován za aristotelika.

Intencionalitu Brentano charakterizuje jako vlastnost psychických fenoménů, která je odlišuje právě od fenoménů fyzických. Psychické fenomény se od fyzických liší tím, že jejich existence je daná samotnou existencí vědomí (cogitatio), které je přímo vázané na dané cogitatum. Fyzické fenomény jsou pak ty, které vycházejí ze smyslové zkušenosti.

Brentanova definice intencionality je komplexní a stěžejní roli hraje pojem intencionální inexistence objektu.

*Každý mentální fenomén je charakterizován tím, co středověká scholastika nazývala intencionální (nebo mentální) inexistence objektu a co my můžeme nazývat, ačkoliv ne zcela jednoznačně, odkazování na obsah, směřování k objektu (což zde nechápejme jako věc) nebo imanentní objektivitu. ...Tato intencionální inexistence je charakteristická výhradně pro mentální fenomény. Žádný fyzický fenomén nevykazuje nic podobného. Potom můžeme mentální fenomény definovat výrokem, že to jsou takové fenomény, které intencionálně obsahují objekt uvnitř nich samých.*⁷

Intencionální inexistence pak znamená, že představa určitého předmětu v naší mysli nemusí nutně souviset s jeho faktickou existencí. Existuje však v mentální aktivitě uvnitř našeho vědomí. Brentano říká:

*Stejně jako není minulý člověk něčím reálný, není něčím reálným ani myšlený člověk. Myšlený člověk nemá proto vlastní příčinu a nemůže na nic sám působit, nýbrž tím, že je zapříčiněn akt vědomí, myšlení člověka, je jeho nereálný korelát, myšlený člověk zde.*⁸

Vztah předmětu k psychickému fenoménu Brentano rozlišuje ve třech stupních – představa, soud a hodnocení. To zjednodušeně znamená, že když si představíme naši

---

⁷ BRENTANO, Franz, Oskar KRAUS a Linda L. MCALISTER. Psychology from an empirical standpoint. Paperback ed. New York: Routledge, 1995. ISBN 0415106613, str. 68. (volný vlastní překlad)

⁸ Tamtéž, str. 261.

první platonickou lásku ze základní školy a v naší představě, kterou jsme vytvořili pomocí fantazie, jsme v ní spolu a zamilovaní, ale soudíme, že realita je jiná. Hodnocení potom souvisí se subjektivním pocitem způsobeným vlivem určitého psychického fenoménu, a to ve smyslu mít rád nebo nenávidět.

Tato teorie vychází již z Aristotelovy nauky a dále pak středověké, přičemž důležitým pojmem zde je tzv. objektivní bytí. Hynek Janoušek vysvětluje, že „objektivně existující smyslová forma je podle Brentanova výkladu Aristotela navíc identická s formou materiálního předmětu mimo duši, čímž podle Brentana přirovnání této podvojnosti k tvaru otisku ve vosku a tvaru otiskovaného pečeti nárazí na svou mez. ...Důsledkem toho je, že předmět není v duši obrazem či zástupcem předmětu mimo duši a není ani v duši v silném smyslu jako boty v krabici (boty jsou materiálním jsovcem v jiném materiálním jsovcu, objektivně in-existující předměty jsou duši „drženy“ či „pojaty“ bez materie).“⁹

Intencionalita má dle Brentana dva aspekty: psychický akt (fenomén) a inexistentní předmět. Aktem je rozuměna zaměřenost mysli na určitý aspekt vědomí a předmětem je pak jeho obsah v určitém psychickém aktu. Vztah psychického fenoménu a jeho předmětu pak je charakterizován jako vztah celku k jeho části, což znamená, že předmět je obsažen ve fenoménu.

Každý mentální akt tedy má nějaký obsah a je zaměřen na objekt, který filozof nazývá intencionálním objektem. Co se týče směřování k něčemu, Brentano tím nemyslí nutně směřování k cíli, ale spíše směřování k vlastnímu předmětu. “Tak vidění směřuje na barvy, slyšení na zvuky, vůle k preferencím, soudy k stavům věcí, apod.“¹⁰ „Vidění je podle Brentana psychickým stavem k barvě, nikoliv něčím k barvě dodatečně vztaženým.“¹¹ Potom tedy naše smysly jsou v podstatě to, co reaguje na nějaký podnět. Naše smysly a mentální stavy směřují na to, co vnímáme a na to, co myslíme.

---

⁹ JANOUŠEK, Hynek. *Intencionalita a apriorita: studie ke vztahu Brentanovy a Husserlovy filosofie*. 2014. str. 83

¹⁰ Tamtéž.

¹¹ Tamtéž, str. 83

1.1.3 Edmund Husserl

Edmund Husserl, žák Franze Brentana, nepokračuje v jeho šlépějích v rámci psychologismu. Jeho hlavními námitkami proti psychologismu byly ty, že všechny zákony logiky nemohou být vysvětleny z pozice empirické vědy, a že psychologismus nutně vede k subjektivismu. Husserl namísto toho zakládá vlastní směr - fenomenologii, která měla za úkol vytvořit takovou vědu, která by problémy vědy řešila za použití odpoutání se od všeho subjektivního, ovlivňujícího náš úsudek a tak vytvořila nezpochybnitelné závěry. Výzkum vědomí by podle Husserla měl být založen na tzv. eidetickém zkoumání, tedy zkoumání podstat (eidos), přičemž dojdeme k apodiktickému, tedy nezpochybnitelnému výsledku.

Vnímání je dle Husserla vždy o něčem a potom i představa něčeho nebo touha po něčem má intencionální charakter. Nicméně, představy předmětu se u jednotlivých lidí mohou lišit. Tento problém Husserl řeší tak, že „de facto identita objektu, ke které se vztahují (intence), ještě nedělá intence stejnými.“¹² Skutečná povaha předmětu tedy není rozhodující, rozhodující je subjektivní lidská představa daného předmětu. Nezáleží potom na tom, aby objekt byl v očích všech lidí stejný, protože naše osobní interpretace daného předmětu je to rozhodující.

Naše vnímání je také vždy spojeno s nějakým aktem, tzv. korelát. Když slyšíme, vždy je to něco, co slyšíme. Ivan Blecha říká, „podobně je tomu s každým vjemovým aktem: lze jej registrovat jen v té akci, skrze niž na něco míří, na něco se upíná a o něco se opírá.“¹³ Tato vlastnost našeho vědomí je pak Husserlem nazvaná intencionalita. Stejně tak jako když něco slyšíme, např. hru na piáno z ulice, i když vidíme, vidíme něco – vidíme domy, stromy, lesy, atd. Husserl podobně jako Brentano říká, že tento korelát, tedy to, jak se věc jeví, nemusí být konkrétní a může se vztahovat například na nějakou neurčitou touhu.¹⁴

---

¹² MCINTYRE a David Woodruff SMITH. *Husserl and Intentionality: a Study of Mind, Meaning, and Language*. Hingham, MA: Distributed in the U.S. by Kluwer Boston, c1982., ISBN 9027713928. str. 91

¹³ BLECHA, Ivan. *Proměny fenomenologie: úvod do Husserlovy filosofie*. Praha: Triton, 2007, ISBN 978-80-7254-938-2. str. 97

¹⁴ Tamtéž str. 98

Noeticko- noematická struktura je jednou ze základních vlastností intencionálních aktů. Pojmy noema a noese jsou pro Husserlovu teorii intencionality centrální. Woodruff a McIntyre říkají, že „pro Husserla je akt zaměřen k předmětu skrze zprostředkující „intencionální“ entitu, noema aktu.“¹⁵ Noema charakterizují jako ideální obsah (content) aktu, tedy jeho smysl (meaning, sense). Noese je pak nějaký „určitý intencionální akt“.¹⁶ Noese a noema tedy spolu dohromady vytváří jeden celek.

Ivan Blecha charakterizuje noese jako jakýsi drapák, který modeluje hýlé (látku) podle struktury intencionálního obsahu. To, co je poté vytvořeno je intencionální morfé (tvar). Jednotlivé noese se liší v závislosti na podobě intencionálního zážitku. „Každý intencionální akt si pomocí své specifické noese „vyhledává“ svůj intencionální korelát: vidění je schopno držet intencionální obsah svým způsobem ...slyšení zase svým.“¹⁷ Naše mysl tedy v podstatě vyhledává, na co se zaměří a zároveň jednotlivé zážitky se skrze ni dožadují pozornosti.

Noema je tedy daný korelát intendujícího aktu, který má nějaký smysl získaný skrze noetickou strukturu. A všechno, co vnímáme nebo na co myslíme, v sobě už obsahuje určitou formu danosti, tedy interpretace. Naše mysl se neuspokojí pouze s mlhavým odrazem nějaké věci, vždy chce přesně vědět, co vnímá. A noetické významy přisuzujeme na základě nějaké zkušenosti. Příkladáme tedy smysl intencionálním předmětům tak, že již máme nějakou předchozí zkušenost. Hudbu, která se line z ulice, člověk nevnímá jako vibrace, ale jako souzvuk tónů, kterým říkáme hudba. Tento předmět našeho vnímání tedy má nějaký smysl. Intencionalita potom mimo směřování naší mysli na předmět souvisí i s přisuzováním významům těmto předmětům.¹⁸

---

¹⁵ MCINTYRE a David Woodruff SMITH. *Husserl and Intentionality: a Study of Mind, Meaning, and Language*. Hingham, MA: Distributed in the U.S. by Kluwer Boston, c1982,. ISBN 9027713928. str. 88

¹⁶ BLECHA, Ivan. *Proměny fenomenologie: úvod do Husserlovy filosofie*. Praha: Triton, 2007, ISBN 978-80-7254-938-2. str. 98

¹⁷ Tamtéž, str. 100

¹⁸ Tamtéž, str. 119-126

1.1.4 Pojetí analytické filosofie

Další školou zajímaví se o problematiku lidského vědomí a s ním i intencionality je analytická filosofie, která se vyznačuje snahou o ontologické zkoumání světa pomocí jazykových struktur. Náš svět je dle analytické filosofie vyjádřen jazykem. Podle J. Peregrina bychom neměli chápat analytickou filosofii fenomenologickým přístupem a myslet si, že je to pouze snaha o vybudování teorie intencionality. Analytická filosofie jde jinou cestou než fenomenologie.

Analytičtí filosofové v čele s Gottlobem Fregem, na rozdíl od Husserlova názoru, že svět můžeme pochopit pomocí intencionálních aktů, dospěli k názoru, že svět můžeme pochopit studiem řeči, tedy řečových aktů a jejich významů. Podle analytické filosofie nejde svět pochopit ze subjektivního hlediska a jazyk považují za místo, kde subjektivita končí.¹⁹ Analytická filosofie své zkoumání zaměřuje na ontologii. A jelikož je svět, dle této zejména západní tradice, zprostředkovaný jazykem, je jazyk právě to, díky němuž se snaží přijít na odpovědi na základní ontologické otázky právě prostřednictvím analýzy jazyka.

---

¹⁹ PEREGRIN, Jaroslav. *Logika ve filosofii, filosofie v logice*. Praha, 1992, str. 6-7.

2 John Searle a jeho pojetí intencionality

Teorie intencionality je pro Searla stěžejní. I když se do jisté míry drží v klasické rovině filosofie, snaží se proti ní určitým způsobem vymezovat. Na rozdíl od Edmunda Husserla, který zůstává v teoretické rovině, má snahu vytvořit komplexní teorii intencionality. Intencionalita Johna Searla je tedy základem jeho filosofie vůbec. Abychom byli schopni dorozumět se spolu jako lidé, potřebujeme mít záměr se spolu dorozumět. Mysl tedy musí dát intencionální záměr, který zapříčiní použití jazyka. Jako analytický filosof a filosof jazyka dává Searle velký důraz na souvislost jazyka s myšlením. Jazyk je dle něj teprve odvozen z intencionality.²⁰ Přesněji, obsah řečových aktů je odvozen z intencionálního obsahu našich myšlenek. To, co je pro uskutečnění intencionality a potažmo mysli to důležité, je přiřazování sémantického významu. Potom tedy naše myšlení vybavené intencionalitou vyžaduje jazyk.

Intencionalita je pro Searla jednou ze čtyř vlastností mysli. Mysl se pak podle něj skládá z vědomí, intencionality, subjektivity, a mentální kauzace. Vědomí je hlavní podmínka pro uskutečnění mentálních stavů vůbec. Člověk si musí být vědom svého jednání. Subjektivita do značné míry souvisí se Searlovým přístupem „first person perspective“ – tedy perspektivy první osoby, to znamená, že rozhodující je pro něj subjektivní prožívání jedince. Poslední a neméně důležitou vlastností mysli je mentální kauzace – přesvědčení, že naše mentální stavy jsou ve vzájemném působení s fyzickým světem.

Searle charakterizuje intencionalitu jako „property of mental states and events by which they are directed at or about, or of object and states of affairs in the world.”²¹ Je to vlastnost mentálních stavů, které jsou zaměřené na něco nebo jsou o něčem. O vědomí a mentálních stavech navíc Searle říká, že nejdou redukovat na „neurobiologické stavy, jelikož vědomí a mentálních stavy vyvstávají z mozkové aktivity jako „jiné“ a „vyšší“ procesy“.²² Z tohoto důvodu se o něm také často uvádí, že je zastáncem tzv. dualismu

---

²⁰ TORÁČOVÁ, Pavla. Searlova filosofická otázka. *Filosofie dnes* [online]. 2009, Vol. 1, No. 1, [cit. 2016-12-11]. ISSN 1804-0969. Dostupné z: <http://filosofiednes.ff.uhk.cz/index.php/hen/article/view/4>. str. 51

²¹ SEARLE, John. *Intentionality, an essay in the philosophy of mind*. New York: Cambridge University Press, 1983, ISBN 0521273021. str. 5

²² SEARLE, John. *Mind, Language And Society: Philosophy In The Real World*. New York: Basic Books, 1999, str. 53.

vlastností, i když sám Searle tuto nálepkou odmítá a dokonce napsal vědecký článek s názvem *Why I am not a Property Dualist*, v překladu tedy „proč nejsem dualista vlastností“.

Intencionalita je v Searlově koncepci rovněž vlastnost mysli, která jí umožňuje reprezentovat věci. Reprezentace je mentální stav, který má propoziční obsah - ten určuje podmínky zadostiučinění, a propoziční mód, který určuje směr propozičního obsahu. Intencionální stavy jsou podle Searla tvořeny „by their Intentional content and psychological mode, both of which are in the head.“²³ Tvoří je tedy intencionální obsah a psychologický mód, které jsou oba v naší hlavě. Strukturu intencionálních stavů potom určují směr přiléhavosti (direction of fit), podmínky splnění (conditions of satisfaction) a autoreferenční charakter.²⁴ Zde můžeme vidět podobnost Searlovy koncepce a fenomenologie. Dreyfus říká, že tento Searlův koncept koresponduje s Husserlovým, a to tak, že tělesná vlastnost je způsobena nějakým důvodem. Podmínky splnění odpovídají logické podmínce a směr přiléhavosti pak fenomenologické podmínce.²⁵ Searle tedy intencionální stavy definuje jak z logického, tak z fenomenologického hlediska.

Psychologické módy, tedy směry přiléhavosti, jsou následující tři: world-to-mind, mind-to-world nebo nemusí směřovat vůbec. To znamená, že směřuje buď svět k mysli, nebo mysl ke světu, nebo v některých zvláštních případech nesměřuje vůbec. Co se týká kognitivních stavů, například přesvědčení, jeho směřování přiléhavosti je mysl ke světu. U konativních stavů, jako jsou například přání a intence, je tomu naopak, tedy svět k mysli. Bez směřování jsou například gratulace, omluvy nebo smutek. Intencionální obsah je pak obsah sdělení. Například, když se zeptáme „Na co myslí Jana?“, potom odpověď, která rovněž nese obsah sdělení, bude „Jana myslí na A.“ A je tedy intencionální obsah. Searle podobně jako Brentano připouští, že objekt nemusí existovat, aby mohl být reprezentován intencionálním stavem. „It is a peculiar feature in

---

²³ SEARLE, John. *Intentionality, an essay in the philosophy of mind*. New York: Cambridge University Press, 1983, ISBN 0521273021. str. 208

²⁴ TORÁČOVÁ, Pavla. Searlova filosofická otázka. *Filosofie dnes* [online]. 2009, Vol. 1, No. 1, [cit. 2016-12-11]. ISSN 1804-0969. Dostupné z: <http://filosofiednes.ff.uhk.cz/index.php/hen/article/view/4>. str. 48

²⁵ DREYFUS, Hubert. Heidegger's Critique of Husserl's (and Searle's) Account of Intentionality. *Social Research. The New School*, 1993(60), ISSN 60:17-38. str. 3.

that the object need not actually exist in order to be represented by our Intentional state.“²⁶

2.1 Původ intencionality

Naturalistický přístup Searla koresponduje s jeho myšlenkou, že intencionalita pochází z neurobiologických procesů v mozku. „The basic forms of consciousness and intentionality are caused by the behavior of neurons and are realized in the brain system, that is itself composed of neurons.“²⁷ Tím Searle říká, že každý intencionální fenomén, jako hlad nebo žízeň souvisí s funkcí neuronů v našich mozcích či v mozcích jiných živočichů žijících na Zemi. Původ intencionality tedy nevězí nikde mimo nás, ani nám ji nedal Bůh, jak by možná řekli klasičtí filosofové, ale je to jeden z procesů, které probíhají v našem mozku pokaždé, když na něco myslíme nebo když po něčem toužíme. Tento Searlův postoj se nazývá biologický naturalismus. Naše mysl se ale nijak neliší od ostatních biologických procesů.²⁸ Lze ji vykládat pouze z pozice biologie, protože člověk jako součást přírody je z biologických procesů a materiálů stvořen. Tím Searle zavrhuje staré přístupy a klasickou terminologii, která by měla být plně přehodnocena, a staré termíny by měly být nahrazeny novými. Biologický naturalismus pak charakterizuje jako „scientifically sophisticated common sense“, tedy vědecky sofistikovaný selský rozum.²⁹

Searle nepřisuzuje intencionalitu všem duševním procesům a tvrdí, že pouze některé mentální stavy a události mají intencionalitu. „Beliefs, fears, hopes and desires are Intentional; but there are forms of nervousness, elation, and undirected anxiety that are not Intentional“³⁰ To znamená, že přesvědčení, obavy, naděje a touhy jsou intencionální, ale jsou tu i formy nervozity, nadšení a určité nevysvětlitelné obavy, které intencionální nejsou a nelze tedy definovat, na co nebo k čemu jsou zaměřené.

---

²⁶ SEARLE, John. *Mind, Language And Society: Philosophy In The Real World*. New York: Basic Books, 1999, str. 65.

²⁷ SEARLE, John. *Mind: a brief introduction*. New York: Oxford University, c2004, *Fundamentals of philosophy* (Oxford, England). ISBN 0-19-515734-6. str. 164

²⁸ SEARLE, John. *Mysl, mozek a věda*. Praha: Mladá fronta, 1994., *Váhy* (Mladá fronta). ISBN 80-204-0509-7. str. 24

²⁹ SEARLE, John. *Biological Naturalism*. In: VELMANS, Max a Susan SCHNEIDER. *The Blackwell Companion to Consciousness*. 2007, s. 325.

³⁰ SEARLE, John. *Intentionality, an essay in the philosophy of mind*. New York: Cambridge University Press, 1983, ISBN 0521273021. str. 1

Například bolest je jednou z forem fenoménu myslí, který nemusí být nutně na nic zaměřený. Když někoho bolí hlava, pak bolest hlavy není o něčem, nebo to přinejmenším dnes neumíme potvrdit. K tomu, aby mohl být mentální stav označen jako intencionální, je potřeba, aby byl schopný vytvořit určitou vědomou reakci. Intencionalita tedy v Searlově pojetí úzce souvisí s kauzalitou.

John Searle se vymezuje proti epifenomenalismu. To je dualistické přesvědčení, že mentální stavy nefungují ve světě kauzálně, protože to jsou pouze jakési vedlejší produkty fyzických stavů.³¹ Ačkoliv je Searle často označován za představitele dualismu vlastností, protože rozlišuje mezi jistými nižšími a vyššími procesy v mozku, nelze se v jeho koncepci intencionality bavit o epifenomenalismu. Kauzalita je podle něj dokonce jednou ze čtyř základních vlastností myslí. Mentální stavy jsou produkcí mozkové neurobiologické činnosti. V jeho pojetí je tedy mentální kauzace podmíněna fyzickou kauzací, která souvisí s naším biologickým tělem. Intencionální kauzace je pak v Searlově pojetí podmínkou k uskutečnění myslí vůbec.

2.2 Intencionální kauzace

Intencionální kauzace spočívá ve vzájemném vztahu akcí a kognitivních stavů. Když slyšíme hudbu, spustí se naše sluchové receptory a vyšlou signál do mozku. Zároveň ale samotný fakt, že někde hraje hudba, způsobí to, že něco slyšíme. Searle uvádí jako příklad následující: “If I raise my arm, then my intention in action has as its conditions of satisfaction that that very intention must cause my arm to go up.”³² Jinými slovy, když zvednu ruku, potom je moje intence podmíněna tím, že způsobí pohyb ruky vzhůru. Musí se tedy dostat určitého zadostiučinění dané intence, a toho se dostane, pouze pokud subjekt vykoná určitou činnost. Bez činu není zadostiučinění.

Co se týče vztahu směřování intencionální kauzace a reprezentace, Searle říká, že „direction of fit and direction of causation is assymetrical.“³³ ...tedy, že jejich vztah je asymetrický. Směr reprezentace (direction of fit) je v případě vnímání myslí ke světu a

---

³¹ Havel, Ivan M.. Přirozené a umělé myšlení jako filosofický problém [online]. Glosy.info, 3. prosince 2004. [cit. 2016-11-12]. Dostupné na WWW: <http://glosy.info/texty/prirozene-a-umele-mysleni-jako-filosoficky-problem/>

³² Tamtéž, str. 123

³³ Tamtéž, str. 122

směr kauzace svět k mysli. Stejně tak u činů nebo jednání (action) je směr kauzace mysl ke světu a „direction of fit“ je svět k mysli. To, co intencionální kauzace dělá, je, že umožňuje věcem, aby se staly. „When C causes E, C makes E happen.“³⁴ Tedy když C způsobí E, C zajistí, aby se stalo E. Zde je vidět, že jistá část obsahu naší zkušenosti, například se zvednutím ruky, zajišťuje, aby se daná skutečnost stala. Potom skutečnost, že slyším hudbu, je způsobena tím, že tam nějaká hudba nejdříve musí hrát. Nesmíme tento fakt chápat ve smyslu, v jakém ho chápal například David Hume, spíše se jedná o fakt, že my jsme si vědomi toho, že někde hraje hudba a náš mozek na danou zkušenost reaguje. Kauzální nexus tedy vězí v naší zkušenost, ne v objektu samotném.

Jazyk můžeme brát jako formu konání. To, že jsme schopni se spolu dorozumět jazykem, nám pomáhá vytvářet sociální realitu. Použitím jazyka potom provádíme zadostiučinění našim intencím, například když nabízíme někomu pomoc v nouzi a ptáme se „Chcete pomoci?“, tak tím vyjadřujeme zadostiučinění naší intenci pomoci někomu. Intence se ale nemusí naplnit. Když si přejeme vyhrát ve sportce, ne vždy se tak stane. To ale neznamená, že naše intence vyhrát neexistuje. Zadostiučinění intence vždy vyžaduje nějakou akci. Pokud chceme vyhrát ve sportce, musíme vsadit tiket. Samozřejmě naše výhra pak záleží na dalších čínech – musí padnout správná čísla.

Zde Searla někteří autoři kritizují, protože zatímco Searle mluví obecně o intencích, ve skutečnosti to vypadá, že rozlišuje mezi „prior intentions“ a „intentions-in-action“. Prvně zmíněné, prvotní intence, jsou vnější akcím a druhé, intence-v-akci, jsou pak interní, tedy určitou částí akce. Intence-v-akci jsou pak akcím bližší, než prvotní intence. S takovou připomínkou přišel Brian O'Shaughnesy. Searle na námitku odpovídá, že je jedno, jak takové stavy nazýváme, protože oba pojmy vyžadují intencionální kauzaci a oba se podílejí na vytváření sociální reality.³⁵

2.3 Schopnost počítačů myslet

Lidské myšlení vyznačuje intencionalitou, bez ní bychom nemohli myslet. Pokrok jde dál a robotika již není jenom pouhou science fiction a s robotikou přirozeně přicházejí snahy o vytvoření umělé inteligence – stroje, který bude myslet jako člověk. Představa

---

³⁴ Tamtéž, str. 123

³⁵ SMITH, Barry. John Searle. Cambridge: Cambridge University Press, 2003, str. 59.

lidského mozku jako počítače se stala velmi populární a v této věci se mluví o silné umělé inteligenci. Jde o myšlenku, že v budoucnu bude možné vytvořit počítač, který bude schopen myslet jako člověk. Vedle silné umělé inteligence existuje ještě slabá umělá inteligence, která se omezuje na formální symbolickou úroveň. V tom případě v podstatě všechny umělé stroje, které dnes používáme, jsou nadané pouze slabou umělou inteligencí. Příkladem může být hlasový automat, který se ozve, když zavoláme na linku operátora. Slabá UI se ale také dobře hodí ke studování mysli.

Jestliže je intencionalita - schopnost být o něčem nutnou podmínkou myšlení, musel by pak nějaký chytrý stroj být schopen takovou schopnost vykázat. Stroj můžeme naprogramovat, aby vykonával určitou funkci, můžeme to dokonce udělat tak, že takovou funkci bude dělat nezávisle na lidském faktoru. Co ale když budeme chtít, aby stroj namaloval obraz? Lidský umělec přirozeně do obrazu zakomponuje i emoční rovinu, nějaký osobní prvek. Stroj ale podobné abstrakce pravděpodobně schopen nebude. Jaký postoj tedy ke schopnosti počítačů myslet jako lidé zaujímá John Searle?

2.3.1 Searlův argument čínského pokoje

Podle Searla počítače na rozdíl od lidské mysli nemají intencionální sémantiku a to je problém, který nemohou překročit a nemohou tedy myslet stejně jako člověk. Počítač má syntax, ale chybí mu sémantika. Tento fakt lze ozřejmit na Searlově proslulém myšlenkovém experimentu s čínským pokojem. Tento experiment má ovšem svého předchůdce – Turingův test, se kterým přišel právě Alan Turing

Alan Turing byl přesvědčený, že počítače budou schopny inteligentního myšlení a pro posouzení, zda toho je daný počítač schopen, přišel ve své práci „Computing Machinery and Intelligence“ se specifickým postupem, tzv. Turingovým testem. Test je založen na principu imitační hry. Stroj a člověk jsou spolu v jedné místnosti a oba odpovídají na otázky, které jim pokládá jiný člověk – tazatel. Na základě sofistikovanosti a přirozenosti odpovědí je pak rozhodnuto, zda se jedná o stroj nebo o člověka. Pokud potom počítač porazí člověka, znamená to, že je schopen inteligentního uvažování.³⁶ Turing tedy epistemologicky vyvozuje závěr z dané premisy, nepouští se do

---

³⁶ EPSTEIN, Robert, Gary ROBERTS, Grace BEBER a EDITORS. Parsing the Turing Test. Online-Ausg. Singapore: Springer Singapore Pte., 2008. ISBN 9781402096242, str. 18

vysvětlování, co to vlastně myšlení je. Byl přesvědčený, že na základě jednoduchého posouzení psaných odpovědí účastníků experimentu – tedy počítače a člověka, můžeme dojít k závěru, že se buď jedná, nebo nejedná o inteligentně uvažující bytost. Searle toto v podstatě behavioristické stanovisko založené na pozorování chování počítače a člověka odmítá.

Searle se proti behaviorismu vymezuje, podle něj vyvozuje závěry z podobnosti myšlení systému s myšlením lidským a také proti silné umělé inteligenci, které přičítá jisté znaky dualismu, když mysl označuje jako formální jev, vyskytující se mimo přírodu. Jak již bylo uvedeno výše, Searle odmítá teorii silné umělé inteligence (strong AI) a jeho argumentem proti této teorii je právě argument čínského pokoje. Nicméně, co se týče slabé UI (weak AI), proti té Searle nic nenamítá. Základními premisami, na kterých je tento argument čínského pokoje postaven, jsou následující čtyři:

1. Mozek způsobuje mysl
2. Syntax nestačí na sémantiku
3. Počítačové programy jsou plně definovány svou formální neboli syntaktickou strukturou
4. Mysl má mentální obsahy, přesněji, mysl má sémantické obsahy.³⁷

Jak tedy vypadá čínský pokoj? Představme si nějaký pokoj, do kterého vejdemo. Naším úkolem v této místnosti bude na základě jasného manuálu, který obdržíme, odpovídat na úkoly v čínštině, které nám zadají lidé, kteří jsou venku. My ale čínsky nerozumíme, takže budeme muset věřit instrukcím a budeme se jimi řídit. Vstupem do místnosti pak budou otázky položené lidmi venku. Naším výstupem pak budou odpovědi na tyto otázky, které budeme vykazovat na základě jistého scénáře – manuálu. Všechny úkoly vyřešíme, aniž bychom rozuměli slovu čínsky, protože máme instrukce – program. A stejně tak podle Searla jedná i digitální počítač. Ten podává obdivuhodné výkony na poli zpracování informací, ale stejně jako my v čínském pokoji nerozumíme čínštině, počítač nerozumí významu svého jednání – pouze jedná tak, jak je mu řečeno či napsáno. Neví, jaký je smysl svého konání, ani proč to dělá, jednoduše zpracovává

---

³⁷ SEARLE, John. Mysl, mozek a věda. Praha: Mladá fronta, 1994, Váhy (Mladá fronta). ISBN 80-204-0509-7. str. 40-41

jednotlivé informace. Navíc si ani nedokáže podobné otázky položit. Počítač zkrátka reaguje na vstupy – naše příkazy, které odpovídají Searlovým otázkám. Na ně reaguje výstupem – odpovědí. Jeho instrukce jsou napsané v jeho zdrojovém kódu, tedy scénáři, kterým se řídí.

Počítač můžeme formálně naprogramovat, aby na základě instrukcí jednal tak, jak jsme ho nastavili. Věcí, kterou se ale bude lišit od člověka, je, že nebude znát význam svého jednání. Rozdílem mezi lidskou schopností myslet a „myšlením“ počítačů je tedy i fakt, že počítače nerozumí sémantice svého jednání, nerozliší tedy sémantický obsah, pouze syntaktickou strukturu. Digitální počítač nedisponuje biologickým mozkiem, ve kterém spočívá naše nadání rozumně a smysluplně myslet. Právě poznání je vždy o něčem. Nemůžeme ho zredukovat na formální úroveň, nelze poznat věci symbolicky. Člověk z masa a kostí s mozkiem poznává svět okolo sebe s pomocí přiřazování významů k symbolům. Počítači můžeme dát syntax, ale schopnost rozlišit významy mít nebude. Podle Searla má tedy člověk něco navíc, co počítač nemá – vědomí. Pokud není schopen vědomí, potom tedy nemyslí a není schopen vytvořit intencionální stavy.

Abychom pochopili, proč Searle nemůže mít nic víc, než syntaktické pochopení, můžeme si ukázat příklad Siri – digitální ženu, která v chytrých mobilních zařízeních odpovídá na otázky a vykonává funkce, které ji hlasovým příkazem uložíme. Siri nám na náš příkaz najde nejbližší pizzérie v okolí, spustí hudbu, najde na internetu informace a dokonce má přednastavené odpovědi na základní otázky ohledně toho, jak se má. Všechno nám může na základě formálních operací poskytnout, ale když se jí budeme chtít zeptat proč tomu tak je, nedokáže odpovědět. A je tomu tak právě proto, že není vybavena sémantickými obsahy. I když na první pohled vykazuje jisté znaky myšlení člověka, nedisponuje ničím jiným, než syntaxí.

Zároveň je ale důležité zmínit, že Searle zcela neodmítá možnost jistých strojů, kteří budou schopni napodobit lidské chování, ale vše se bude odehrávat v mezích syntaxe, tudíž nebude vybaven intencionalitou. Co když ale člověk vytvoří dokonalého robota, který bude vypadat stejně jako my a stejně jeho „mozek“ neboli základní deska bude vytvořená natolik dokonale, a s takovou technologií, která dokáže úspěšně napodobit fungování lidského těla i mozku? Searle by nejspíš odpověděl „Kdybyste byli schopni postavit stroj, který by měl stejnou strukturu jako člověk, pak by tento stroj nejspíš také

myslel.“³⁸ Jak můžeme vidět, Searle by tedy zcela neodmítl možnost myšlení takového robota, protože by vykazoval naprosto stejné atributy jako člověk. V ideálním případě pro Searla by takový digitální počítač – robot, měl být vyroben nejlépe z biochemického materiálu. Potom ale přirozeně vyvstává otázka, zda by se v takovém případě daný tvor mohl vůbec ještě nazývat robotem.

Z původních čtyř tezí potom vyplývají následující závěry:

1. Není v možnostech počítačového programu dát nějakému systému mysl. Zkrátka, program není mysl, a dokonce ani není vybaven tak, aby ji mohl mít.
2. Je vyloučeno, aby mozkové funkce způsobovaly mysl výhradně tím, že realizují počítačový program.
3. Ať už je mysl způsobována čímkoli, musí být způsobována kauzálními silami, které se přinejmenším rovnají kauzálním silám mozku.
4. Ať už bychom stvořili jakýkoliv artefakt mající mentální stavy ekvivalentní mentálním stavům, jež má člověk, nemohli bychom vystačit s počítačovým programem.

³⁹

Můžeme tedy shrnout, že Searle, ačkoliv říká, že digitální počítač, který je nějak naprogramovaný, nemůže myslet ve stejném smyslu jako člověk, neříká, že by všechny počítače nebyly schopné určitého myšlení. Rovněž dojdeme k závěru, že pokud bychom byli schopni vytvořit kopii člověka, je možnost, že by mohl myslet. To, co brání myšlení digitálním počítačům dnešní doby, je jejich programovatelnost, která je závislá na příkazech někoho jiného. Digitální počítač, který by mohl myslet jako člověk, by musel podléhat kauzálním silám, musel by fungovat v reálném světě a navíc by musel být schopen intencionální kauzace, která probíhá v mozku.

2.3.2 Námitky vůči čínskému pokoji

V knize *Mysl, mozek, věda* Searle sám zmiňuje několik námitek. Na každou z nich nabízí i svou odpověď. Jedná se o *The Systems Reply*, neboli námitku týkající se

---

³⁸ Tamtéž, str. 38

³⁹ Tamtéž, str. 41-43

systemu čínského pokoje a The Robot Reply, neboli námitky týkající se jistého domnělého robota. Dále vybírám ještě další tři námitky – The Brain Simulation Reply, která se týká určitého simulátoru mozku, The Other Minds Reply a The Intuition Reply, která kritizuje Searlovo intuitivní uvažování.

Systemová námitka

První námitkou je námitka ohledně systému pokoje. S námitkou přišel například Ned Block, Jack Copeland, ale i Daniel Dennett. Podle těchto filozofů je člověk v pokoji pouze určitým nutným „kolečkem“ v pomyslném hodinovém strojků čínského pokoje. Subjekt zavřený uvnitř nemusí nutně rozumět čínsky, protože hlavní je, že „rozumí systém jako celek.“⁴⁰

Searle nabízí jako odpověď následující, tedy že syntax nemá na sémantiku. Muž v pokoji má v sobě dva různé systémy – čínský a anglický. Anglický systém obsahuje čínský systém. Zatímco v angličtině může muž bez problémů rozlišit významy, v čínštině ne, protože jí jednoduše nerozumí. Pokud subjekt není schopen rozumět čínsky, nic nám nezaručí, že celkový systém čínštině rozumět bude. Tato námitka tedy neřeší problém, že takový pokoj bude vybaven intencionalitou. Pokud není schopen sémanticky porozumět, nelze u něj pozorovat intencionální myšlení.⁴¹

Robotická námitka

Námitka s robotem, které se Searle také věnuje ve své knize je založena na principu myšlení určitého robota, který disponuje programem, který mu zajišťuje porozumění čínštině. Tato námitka se zakládá na předpokladu, že to, co zapříčiňuje neporozumění může významům čínských symbolů je jeho senzomotorická deprivace uvnitř pokoje. Muž není schopen přiřadit význam symbolům, protože mu chybí jejich začlenění do reálného světa kauzalit. Řeší tato námitka tedy problém intencionality?

Robot v námitce není vázaný na žádný pokoj a může směle vykročit do světa. Na základě této teorie by takový robot mohl být schopen se učit za vzájemného působení

---

⁴⁰ Tamtéž, str. 38

⁴¹ Tamtéž, str. 35-36

světa a jeho existence ve světě.⁴² I na tuto námitku, se kterou přišli například Jerry Fodor a Hilary Putnam, reaguje jako na předchozí námitku, tedy opět používá argument, že syntax nemůže překonat sémantiku. Podle Searla si máme představit čínský pokoj uvnitř robota. Na jedné straně máme čínské symboly vycházející z kamery připevněné k robotovi a na druhé straně symboly, které slouží k tomu, aby robot mohl pohybovat končetinami. Opět jenom luštíme formální symboly. Podle něj robot může vypadat, jako když čínštině rozumí, ale v podstatě zůstává stále uvězněný ve formální rovině, což mu znemožňuje rozluštit významy. Ani kauzální působení na robota mu nemůže zaručit sémantiku, protože není schopen realizovat kauzalitu v mozku. A protože není schopen této vnitřní intencionální kauzality, nelze se bavit o intencionalitě, a proto u něj nelze pozorovat myšlení.

Námitka simulátoru mozku

Paul a Patricia Churchlandovi přišli s myšlenkou počítače, který funguje trochu jinak. Tento počítač nemá klasický programovací jazyk, ale funguje na principu simulace mozku a jednotlivých synapsí neuronů. Takový simulátor mozku pak funguje stejně jako mozek skutečného člověka, který umí čínsky. Potom bychom mohli dojít logicky k závěru, že jestliže tento stroj rozumí čínsky stejně dobře jako ostatní Číňani, potom rozumí čínsky. Searle na tuto námitku odpovídá dalším myšlenkovým experimentem a tvrdí, že i když bychom se dostali takto blízko k simulaci mozku, neznamená to, že takový stroj bude mít porozumění na úrovni lidského mozku.

Myšlenkový experiment je v podstatě variací na čínský pokoj. Představme si muže, který je zavřený v pokoji a jeho úkolem je spojovat vodovodní potrubí stejně jako neurony v simulátoru mozku. Vstupem jsou zde čínské symboly a každý spoj představuje spoj neuronů a pohyb trubek odpovídá pohybu čínských symbolů po jednotlivých neuronech. Výstupem je pak zdánlivé porozumění, ale v podstatě se jedná o stejný výstup jako v případě čínského pokoje, protože muž funguje pouze jako spojovač a neví, co dělá a proč to dělá. Vlastnosti mozku, jako jsou mentální stavy, jsou vybavené sémantikou. „Tyto vlastnosti nemůže počítač per definitionem *duplikovat*, ačkoli je sebelépe vybaven k jejich *simulaci*.“⁴³ Searle opět argumentuje nadřazeností

---

⁴² Tamtéž, str. 36

⁴³ Tamtéž, str. 38

sémantiky nad syntaxí. Simulátor mozku funguje tak, že program říká mozku, co má dělat – potom již nelze mluvit o žádném intencionálním porozumění čínštině.⁴⁴

Námitka jiných myslí

Tato myšlenka se zakládá na položení jednoduché otázky, a to „Jak víme, že ostatní lidé čínsky rozumí?“. Kritické argumentu čínského pokoje odpovídají, že závěr vyvodíme z jejich chování. To nás přivádí opět k Turingově testu, ve kterém na základě chování člověka a počítače posoudíme jejich inteligenci. V tom případě můžeme i podle Searlova experimentu přisoudit stroji inteligenci. Na základě důkazů můžeme přisoudit myšlení mimozemšťanům nebo robotům. Searle argumentuje tím, že se nelze zaměřit pouze na výpočetní procesy a jejich výstupy, protože ty mohou existovat bez vědomí. My ale často přisuzujeme porozumění i našim mazlíčkům, kojencům, aniž bychom měli jasný důkaz, že nám rozumí.

Podle kritiků argumentu čínského pokoje vyvstává problém ohledně qualií. Vezměme v potaz například hororové postavy zombie – lidi, kteří jsou již po smrti a stále se potácejí po ulicích s cílem vraždit a jíst živé. Tyto postavy nemají vědomí, ale na jisté úrovni jim rozumíme. Subjektivní stavy vědomí jsou nezbytné pro intencionální porozumění významům. Nedokážeme rozlišit mezi zombiemi a živými lidmi, pokud chybějí qualia – kvalitativní subjektivní stavy vědomí. Podle Hanse Moravce je to, co nás nutí přisuzovat jiným mysl, je naše schopnost sebe-reprezentace. Samozřejmě ale Searle přichází se svým argumentem ohledně toho, že syntax nemůže na sémantiku a v tom případě, i když si můžeme o ostatních myslet, že jsou schopni myšlení, nezaručuje to, že se tak skutečně děje. Chování nezaručí schopnost sémantiky (intencionality). Podle Searle se máme zaměřit na to, na základě čeho jiným myslím přisuzujeme intencionalitu, ne na to jak víme, že ostatní mají schopnost inteligence.⁴⁵

Intuiční námitka

Tato námitka se zakládá na myšlence, že argument čínského pokoje je postaven na intuici Johna Searla, a tou je, že počítač zkrátka není schopen myslet jako člověk. Mezi

---

⁴⁴ SEARLE, John. *Minds, Brains, and Programs. The Behavioral and brain sciences.* 3. New York: Cambridge University Press, 1980, ISSN 0140-525x. str. 424

⁴⁵ Tamtéž, str. 426

těmito kritiky můžeme nalézt i Daniela Dennetta. Ten říká, „I have called these intuition pumps. I coined the term in the first of my public critiques of philosopher John Searle’s famous Chinese Room thought experiment.“⁴⁶ Searlovo myšlení (a nejen jeho) nazývá jistou pumpou intuice nebo intuiční pumpu. O takovém myšlení pak říká, že používá místo závěrů příběhy a samotné závěry zde chybí. Místo toho má v člověku vyvolat aha efekt. Kromě Searlova čínského pokoj Dennett intuičními pumpami nazývá i Platonovu jeskyni, Kantův kategorický imperativ nebo Descartova démona.

Dennettova připomínka se mimo jiné zakládá i na myšlence, že čínský pokoj funguje za velmi nízké rychlosti. Rychlost je ale podle něj jedním ze znaků inteligence. Pokud se totiž systém dostatečně rychle neadaptuje na měnící se prostředí, není dostatečně inteligentní. Muž v pokoji nemusí být tedy dostatečně inteligentní, ale na druhou stranu počítač inteligentní být může. Počítač dle Dennetta nedisponuje pouze syntaxí, ale je to komplexní stroj schopný kauzace. Aby byl schopen příčinného působení, musí běžet, tedy fungovat. Na rozdíl od Searla Dennett říká, že programování je přesně to, co může způsobit v něčem mysl.⁴⁷

2.4 Původní a odvozená intencionalita

Searle říká, že mentální stavy se vyznačují původní intencionalitou, zatímco jazyk je intencionalitou odvozenou. Searle se rovněž zmiňuje o další intencionalitě, kterou bychom ale podle něj neměli chápat jako další třetí druh intencionality. Jedná se o „as-if“ intencionalitu, tedy intencionalitu „jakoby“, tzv. metaforickou.

Zatímco původní intencionalita nese sémantický význam, odvozená intencionalitou nese pouze syntax. Naše subjektivní sémantické významy v mentálních stavech v mozku jsou příkladem původní intencionality. Všechny ostatní, co je z těchto subjektivních kvalitativních stavů odvozené je odvozená intencionalita.

Původní intencionalita také dle Searla souvisí nějakým způsobem s biochemickými procesy v mozku a sestává ze základních pocitů jako je například hlad a tento pocit

---

⁴⁶ DENNETT, Daniel. Intuition pumps and other tools for thinking. New York: W.W. Norton, c2013, ISBN 978-0-393-08206-7. str. 29.

⁴⁷ COLE, David. The Chinese Room Argument. The Stanford Encyclopedia of Philosophy [online], Stanford University, 2015 [cit. 2016-12-11]. Dostupné z: <https://plato.stanford.edu/archives/win2015/entries/chinese-room/>

hladu je o jídle, což samozřejmě způsobí, že člověk půjde najít něco k snědku. Pak tedy určitý podnět v člověku vyvolá nějakou reakci – člověk stejně jako počítač bude nějak reagovat na podnět. Searle ale ani v tomto případě nepřistoupí na myšlenku, že by lidský mozek jednal podobně jako počítač.

Lidské artefakty, jak jsem již řešila v předchozí části, nemohou myslet. Nejsou schopny intencionálních mentálních stavů. Z toho vyplývá, že žádný uměle vytvořený stroj nemůže disponovat původní intencionalitou. Původní intencionalita totiž vyvstává z mentálních procesů v lidském mozku. Všechny stroje tedy jsou schopny pouze odvozené intencionality. Stroj byl někým navržen a naprogramován, a tak je odvozen z nějakého lidského činu. Stroj není schopen subjektivního nezávislého aktu jednání pocházejícího z vlastního záměru jednání, nepodmíněného lidským programováním. Musí si tedy vždy vystačit pouze s odvozenou intencionalitou.

Rozdíl mezi původní a odvozenou intencionalitou vymezuje následovně:

*Intrinsic Intentionality is observer-independent - I have a state of hunger regardless of what any observer thinks. Derived Intentionality is observer-dependent - it is only in relation to observers, users, and so on, that, for example, a sentence of French has the meaning it has.*⁴⁸

To znamená, že původní intencionalita je nezávislá na pozorovateli, je to tedy naše subjektivní mentální prožívání. Mám hlad nezávisle na tom, co si kdo myslí. Odvozená intencionalita je na rozdíl od původní závislá na pozorovateli a existuje ve vztahu k něčemu nebo někomu třetímu. Původní intencionalita je pak nezávislá, jediné, co ji určuje, je vědomí. Ve fenomenologickém pojetí by se jednalo o čisté bytí, čistou existenci vědomí a jeho mentálních stavů bez jakéhokoliv uzávorkování. V Searlově pojetí musíme brát v úvahu fakt, že vědomí je vlastností mysli, která je vlastní biologickým procesům v mozku. V tom případě původní intencionalita plyne z přirozených subjektivních mentálních procesů uvnitř našeho mozku.

John Searle jako filosof jazyka a mysli dává velký důraz na vztah mezi jazykem a intencionalitou, jednou z vlastností mysli. Mysl je spouštěcím faktorem pro použití

---

⁴⁸ SEARLE, John. Mind, language, and society: philosophy in the real world. New York, NY: Basic Books, c1998, ISBN 0465045197. str. 93

jazyka. To, že se nějaká intence, záměr, stane skutečností, je podmíněno nějakým činem. Existuje tedy příčinný vztah mezi činem a mentální aktem. Lidé se spolu dorozumí s pomocí jazyka jen tehdy, budou-li mít záměr se spolu dorozumět. Jako zastánce biologického naturalismu říká, že mysl je biologického charakteru a v tom případě i intencionalita pochází z procesů, které probíhají v našem mozku. Jelikož je lidská biologická mysl jedinečná, neměli bychom přisuzovat intencionalitu digitálním počítačům, které jednání lidí pouze simulují. Searle rozlišuje mezi původní a odvozenou intencionalitou. Původní intencionalitu nalezneme v subjektivních mentálních aktech, odvozená je v jeho pojetí již interpretovaná původní intencionalita.

3 Daniel Dennett a intencionalita

Dennett tvrdí, že intencionalita je často chápána mylně. Zatímco v běžném slova smyslu je intencionálním činem myšlen takový čin, který byl udělán úmyslně, ve filosofickém smyslu je to „záležitostí toho, když něco je o něčem jiném“⁴⁹. Intencionalita je nástroj, jak lépe předpovědět chování určitého systému. Můžeme ji přisoudit takovému systému, jehož chování může být vysvětleno atribucí intencionálních stavů z intencionálního postoje. V podstatě pak záleží na někom dalším, zda něčemu přisoudí intencionalitu nebo ne. To, jak systém funguje, mu tedy zajišťuje připsání intencionálních stavů.

Pro zkoumání vědomí Dennett zaujímá postoj třetí osoby a nazývá jej heterofenomenologií. V subjektivním přístupu, který zaujímá John Searle – tedy perspektivy z první osoby pak podle něj můžeme často dospět k omylům, protože výroky o nás samých jsou často zkreslené.⁵⁰ Myšlení podle Dennetta přichází na scénu, když začneme užívat ke komunikaci symboly. Schopnost myslet pak nutně souvisí s užíváním jazyka a to tak, že myšlení jej vyžaduje. Jazyk je to, čím se lidská mysl liší od jiných myslí. K tomu, aby něco vykazovalo známky naší lidské mysli, musí být schopné dorozumět se. Daná schopnost se vyvinula u člověka jako evoluční nutnost. Na rozdíl od Searla tedy říká, že nejdřív byla nějaká mysl, ve které se vyvinul jazyk.

Daniel Dennett rovněž zavrhuje myšlenku kauzální nezávislosti vědomí na světě. Mentální procesy v mozku bojují o své místo na světě stejně jako jednotlivé druhy v evolučním procesu boje o přežití. Model této soutěže mentálních stavů nazval multiple drafts model.⁵¹ Nicméně Dennett označuje vědomí jako našeho nečinného společníka, kterého nepotřebujeme vždy, čímž nepřímo vědomí popírá a dává vzniknout mnoha kritikám, mimo jiné i kritice právě Johna Searla.⁵²

---

⁴⁹ DENNETT, Daniel. Druhy myslí: k pochopení vědomí. Praha: Academia, 2004, Mistři vědy. ISBN 80-200-1177-3. str. 41.

⁵⁰ Tamtéž, str. 23

⁵¹ DENNETT, Daniel Clement. Consciousness explained. Ilustroval Paul WEINER. London: Penguin Books, 1993. Penguin science philosophy. ISBN 0-14-012867-0. Str. 17

⁵² The Mystery of Consciousness': An Exchange. The New York Review [online]. New York [cit. 2016-12-10]. Dostupné z: <http://www.nybooks.com/articles/1995/12/21/the-mystery-of-consciousness-an-exchange/>

3.1 Daniel Dennett a myšlení počítačů

Pro pochopení Dennettova názoru na to, jestli počítače mohou myslet, je potřeba znát jeho strategii k rozlišování intencionálních systémů. Dennett rozlišuje tři druhy postojů – fyzikální, projektový a intencionální. Intencionální postoj je pak určitým způsobem nadřazený těm ostatním protože jej používáme k rozlišování intencionálních systémů.

3.1.1 Intencionální, projektový a fyzikální postoj

Intencionální postoj pak definuje jako strategii „interpretace chování nějaké entity (osoby, živočicha, artefaktu, či čehokoliv), kdy na tuto entitu nahlížíme, jako by byla racionálním konatelem, který „volbu“ svého „činu“ podřizuje „úvahám“ o svých „přesvědčeních“ a „přáních“.⁵³ Intencionální postoj je přístup, který zaujímáme k něčemu. Je to metoda využívající podobností k odhalení rozdílů. Intencionální postoj je pak podle Dennetta „klíčem k odhalení tajemství mysli – všech druhů myslí.“⁵⁴ Autor ale zároveň tvrdí, že musí být užíván správně a opatrně. Z intencionálního postoje předpovídáme chování entity, jakoby byla racionální konatel. Je tedy dle Dennetta nejriskantnější, ale také nejsprávnější a nejrychlejší.⁵⁵ Každý konatel, jehož činy budeme předvídat z intencionálního postoje, bude jednat racionálně. My předvídáme, že si vybere tu nejlepší možnost, kterou si může vybrat, protože jeho chování a myšlení predikujeme na základě toho, jak bychom se zachovali my. Je to tedy určitá forma antropomorfismu, pokud budeme například našemu psovi přisuzovat intencionalitu, protože stejně jako my si dovede otevřít dveře. Riskantní na něm je potom to, že danou entitu pokládáme za tak inteligentní, jako jsme my. Je naše pragmatická volba využít intencionální postoj.

Jak již bylo zmíněno, intencionální postoj je velmi riskantní a tak využíváme častěji fyzikálního nebo projektového postoje. Fyzikálním postoj vychází z platných zákonů fyziky, které známe. Je využíván pro posuzování vlastností neživých objektů, jako například gravitační síla, měření teploty teploměrem, apod. Projektový postoj se pak hodí pro vysvětlení věcí, které byly sestavené, neboli vyprojektované. Tento postoj, na

---

⁵³ Tamtéž, str. 33-34

⁵⁴ Tamtéž, str. 34

⁵⁵ Tamtéž, str. 36

rozdíl od intencionálního není riskantní, ani k němu není potřeba znát podrobně fyzikální zákony. Pro upřesnění Dennett uvádí příklad s digitálním budíkem, při jehož bližším prozkoumání snadno pochopí jeho systém, který je nastaven tak, že po zmáčknutí nějakého tlačítka bude vydávat hluk. „Nevím, jaký zvuk to bude, bude ale stačit, aby mě probudil. Nepotřebuji zjišťovat specifické fyzikální zákony, které tuto skvělou pravidelnost vysvětlují; nemusím tu věc rozdělovat, vážit její části a měřit elektrické napětí v ní. Prostě předpokládám, že je určitým způsobem vyprojektována – podle projektu, kterému říkáme budík – a že bude tak, jak je vyprojektována, správně fungovat.“⁵⁶ Projektový postoj lze ale využít i pro aplikaci na živé věci a tvory. Z tohoto postoje běžně vycházíme kupříkladu při zemědělských činnostech. Když zasadíme do země semena, vyrostou nám plodiny, kterou můžeme sklízet. Ne vždy ale tato naše instinktivní projektová předpověď vyjde (např. semena nevzejdou ze země). Projektový postoj je pak o něco riskantnější, než fyzikální postoj.

3.1.2 Dennettovo funkcionalistické východisko

Funkcionalismus je filosofický názor, který říká, že to, co dělá z myšlenky myšlenku nebo jiný mentální stav, je jeho funkce v systému, jehož je součástí. Podle Neda Blocka je funkcionalismus jedním z řešení k problému mysl a tělo. Mentální stavy jsou podle funkcionalistického přístupu tvořeny vzájemnými kauzálními vztahy mezi jednotlivými stavy, smyslovými vjemy a chováním.⁵⁷ Například, když cítíme radost, znamená to, že je to projev mentálního stavu, který nám říká, že se nacházíme v radostné situaci, a což následně způsobí například radostný výskok.⁵⁸ Funkcionalismus se zabývá pouze metafyzickými otázkami a nezabývá se ontologií. Teze tohoto směru je, že nezáleží na materiálu, z kterého je předmět vyroben, záleží na tom, co mají společné.⁵⁹ Je tedy jedno, zda je myslící bytost vyrobena na bázi křemíku nebo uhlíku, jediné, na čem záleží, je, že dané bytosti vykazují stejnou funkci.

---

⁵⁶ Tamtéž, str. 35

⁵⁷ BLOCK, Ned Joel. *Collected papers*. Cambridge, Mass.: MIT Press, 2007. ISBN 9780262524629, str. 15.

⁵⁸ LEVIN, Janet. *Functionalism*. The Stanford Encyclopedia of Philosophy [online]. [cit. 2016-12-11]. Dostupné z: <https://plato.stanford.edu/archives/win2016/entries/functionalism>

⁵⁹ BLOCK, Ned Joel. *Collected papers*. Cambridge, Mass.: MIT Press, 2007. ISBN 9780262524629, str. 19.

Dennett jako zastánce funkcionalismu pak přisuzuje mysl všemu, co je fungující. Systém, který je schopen být funkční má schopnost myslet. Funkčním je zde myšleno schopnost zpracovávat informace. Podle Dennetta i počítač jako médium pro zpracování informací může myslet stejně jako lidský mozek. Jedná se zcela jistě o jiný druh myslí, ale to neznámá, že jej nelze považovat za mysl. Argument čínského pokoje pak z funkcionalistického postoje je celý pokoj jako jeden systém a člověk v něm funguje pouze jako kolečko, které nemusí znát přímo význam svého jednání, ale systém jako celek ho zná. Otázku, zda počítače mají schopnost myslet, pak tedy můžeme odvodit pragmaticky z postoje, který zaujmeme. Jestliže zaujmeme k počítači intencionální postoj, budeme předpokládat, že počítač je racionální konatel, podobně jako my. Každý zapálený hráč šachu má zkušenost s hraním proti počítači a ví, jak je těžké ho porazit na nejvyšší úrovni. Když vezmeme v úvahu, jak sofistikovaně se počítač při hraní logické hry chová, můžeme jej pak podle Dennetta z intencionálního postoje prohlásit za myslící, i když nemáme informace o tom, jak se chová a pouze vidíme, že to tak je.

I lidské tělo Dennett považuje za velice uvědomělý organismus sestavený z miniaturních strojů. Jako zastánce evoluce říká, že jsme se vyvinuli z miniaturních organismů. Pro pochopení toho, co Daniel Dennett nazývá intencionálním systémem je důležitý pojem konatelství. Už makromolekuly konají činy, čímž je myšleno, že tyto entity jsou dostatečně složité, aby pouze neležely a měly účinky. Činy těchto entit jsou primitivní, ale konatelství, či kvazikonatelství, jak jej označuje, se rodí právě u nich. Tyto jednoduché organismy neznají důvody, proč konají, a proto jednají jako stroje.⁶⁰ Dennett dále tvrdí, že my lidé jsme se evolučně vyvinuli z makromolekul a současně jsme z nich složeni. Doslova tvrdí, že „naše hemoglobinové molekuly, naše protilátky, naše neurony, naše vestibulo-okulární reflexní zařízení – na každé úrovni analýzy, od té molekulární výše, se naše tělo (včetně, samozřejmě, našeho mozku) ukazuje být složeno z mašinérie, která mlčky koná svou obdivuhodnou a elegantně naplánovanou práci.“⁶¹ Konatelem jsou pak i jednotlivé buňky v našich tělech, i když tento fakt nemá znamenat, že my samotní jsme stroje. Z toho pak vyvozuje, že člověk, ačkoliv je

---

⁶⁰ DENNETT, Daniel. Druhy myslí: k pochopení vědomí. Praha: Academia, 2004, Mistři vědy. ISBN 80-200-1177-3. str. 27-29.

⁶¹ Tamtéž, str. 30

sestrojen z jednoduchých konatelů, které se chovají jako stroje, sám strojem není, ale naopak má vědomí a to takové vědomí, které vykazuje intencionální činy.

Představme si, že celý vývoj člověka směřoval k tomuto okamžiku – k okamžiku, kdy si člověk je vědom svého bytí. Začínali jsme jako úplně miniaturní tečky v oceánech, pokračovali jsme přes jednoduché organismy a celou dobu jsme šli k tomuto okamžiku. My lidé už nejednáme jako jednoduché stroje, které jsou snadno předvídatelné jako jepice, které se narodí, rozmnoží a za 24 hodin zemřou. Naše životní cesty jsou ovlivněny celou řadou dalších skutečností. Můžeme si vybrat, co uděláme, kam se bude náš život vyvíjet. Jednáme tedy intencionálně.

3.2 Evoluční původ intencionality

Teorie evoluce nám říká, že jsme se my, lidé, ale i ostatní život na Zemi, vyvinuli z maličkých částic do podoby, ve které jsme dnes. Původ intencionality pak Dennett komplexně definuje z hlediska evoluce, kdy se z nižších stupňů mysli vyvinuly vyšší. Na pomyslném stupni vítězů pak stojí lidé. Podle Dennetta potom intencionalita vyplývá z našeho evolučního vývoje.

3.2.1 Věž tvoř a zkoušej

Stuart Kauffman Dennettův postoj k evoluci intencionality „jako posloupnost jakýchsi stavebních strojů, které kousek po kousku cestou variace a přirozeného výběru budují stavby vyššího a vyššího řádu.“⁶² „Myslící“ život tedy začínal jako jakýsi neuvědomělý, zcela na okolnostech závislý a naprogramovaný jednoduchý stroj, který se přes jednotlivé stupně uvědomování a schopnosti reprezentovat, dostal do dnešní podoby. Počátek intencionality tedy nemá žádného stvořitele. Dennettův koncept evoluce vědomí vůbec je naturalistický. Intencionalita se objevila bez nějakého původního záměru. Lidské vědomí má evoluční původ v konání dříve zmíněných makromolekul. Jejich schopnost nesystematického konatelství je potom základem složitějších komplexních intencionálních systémů. Vývoj těchto makromolekul po celistvou lidskou mysl můžeme vidět v Dennettově věži, kterou pojmenoval „Tvoř a zkoušej“. Pomyslná věž sestavená z jednotlivých článků vývoje je tvořena čtyřmi úrovněmi. Každá úroveň

---

⁶² KAUFFMAN, Stuart. Čtvrtý zákon: cesty k obecné biologii. Praha: Paseka, 2004, ISBN 80-7185-636-3. str. 108.

nese jméno jedné z velkých osobností moderní vědy. Jejich teorie potom odpovídají tomu, jak se jednotliví tvorové na daných patrech chovají v evolučním procesu vědomí.

Na nejnižší úrovni nalezneme tzv. darwinovy tvory. Tito tvorové, především určité jednoduché organismy, jsou ukázkou Darwinovy teorie evoluce. Vyznačují se tím, že při zakoušení světa přežijí víceméně jenom ti, kteří mají štěstí a samozřejmě ti s nejlepší genetickou výbavou. Darwinovští tvorové mají omezené možnosti, co se týče přizpůsobení se situacím v přírodním prostředí. Jsou tvořeni náhodnými mutacemi a jejich přežití závisí na vnějším prostředí. Z těchto jednoduchým organismů přežili pouze ti, kteří byli schopni přežít a rozmnožit se.⁶³

Druhá úroveň je tvořena skinnerovskými tvory. Toto patro je pojmenováno po B. F. Skinnerovi, nejvýznamnějšímu představiteli behaviorismu, který se proslavil zejména tzv. operantním podmiňováním, které odpovídá chování daných tvorů. Ti se vyznačují tím, že oproti těm na spodní příčce věže mají různá vylepšení, i když se ještě hodně podobají darwinovským tvorům. Tato vylepšení nemuseli nabýt nutně při zrození, ale díky schopnosti přizpůsobit se situacím v terénu měli možnost přežít. Jsou vybaveni fenotypickou plasticitou. Mají také schopnost rozeznat dobré možnosti od špatných v jejich přirozeném prostředí, ale jakmile jsou vystaveni nové situaci, nejsou na ni dostatečně vybaveni. V podstatě tito živočichové zkoušeli různé možnosti a podle odpovědí z jejich prostředí zjistili, zda daná možnost funguje nebo ne. Tvor, který se dopustí chyby, má bohužel smůlu a následky jsou pro něj fatální.⁶⁴

Vyšší úroveň nese jméno Karla Poppera. Daní tvorové pak už nemají jenom štěstí, jsou o něco chytřejší, než ti pod nimi. Jsou vybaveni schopností vytřídit ty špatné možnosti a vybrat si dobro. Jsou vybaveni tzv. předvýběrem, který zajistí to, že organismus se vyhne opravdu hloupým možnostem. Popperovští tvorové jsou schopni předvídat špatné důsledky svého budoucího jednání. Mají schopnost vyzkoušet si různé možnosti ve svém vnitřním prostředí, a na základě toho potom mohou zjistit, zda jejich taktika bude

---

⁶³ DENNETT, Daniel. Druhy myslí: k pochopení vědomí. Praha: Academia, 2004,. Mistři vědy. ISBN 80-200-1177-3. str. 82-83

⁶⁴ Tamtéž, str. 83-85

nebo nebude fungovat ve vnějším prostředí. V této kategorii nalezneme větší živočichy jako savce, plazi, ptáky i ryby.⁶⁵

Na nejvyšší úrovni sídlí gregoryovští tvorové, kam Dennett zařazuje i lidi. Richard Gregory, po kterém jsou pojmenováni, je britský psycholog, známý svou teorií Potenciální inteligence a Kinetické inteligence, jehož pole působnosti jsou informace. Gregoryovští tvorové jsou schopni užívat nástroje a to i nástroje mysli. Vyznačují se nadaností myslet a užívat jazyka. Jazyk je právě jedním z nástrojů mysli a užívání slov potom hraje velkou roli při vytváření inteligentního vnitřního prostředí. Lidé mají oproti nižším patřům věže jednoduše něco navíc. „Tato schopnost, kterou my máme, schopnost tvořit a za většiny okolností dokonce testovat hypotézy o totožnosti, je všem jiným tvorům zcela cizí.“⁶⁶ Gregoryovští tvorové s pomocí slov mají možnost vytvářet s pomocí slov řetězce myšlenek, které jim umožňují předvídat hypotetické situace a s tím i vytvářet obecné pojmy. Schopnost představit si, co mají dělat, jsme mohli nalézt už u předchozího patra věže, tedy u popperovských tvorů. Lidé mohou mimo to myslet i na to, co by mohli udělat dalšího, lepšího.⁶⁷

Jednotlivá patra na sebe navazují tak, že vyšší patro pohltí patro nižší. Tedy gregoryovští tvorové jsou složeni z popperovských, ti jsou složeni ze skinnerovských a ti zase z darwinovských. Nejvyšší patro věže potom v sobě zahrnuje všechny spodní patra, přes které se dostalo do podoby, v jaké nyní je. Predikování z intencionálního postoje by mohlo být založeno i na podobnostech mezi námi lidmi a pomyslnými nižšími patry věže tvoř a zkoušej. To, co všichni mají společné je vybrat si lepší možnost a v neposlední řadě, přežít. Každé vylepšení je způsobeno lepším zpracováním informací, které zaručí výběr dobré možnosti, v závislosti na přežití na druhu.

Jediný pohyb, kterým se můžeme v evoluci pohybovat, je dopředu. Změny jsou to, co zapříčiňuje jednotlivé druhy přizpůsobovat se. Ačkoliv se může z intencionálního postoje, kterým se budeme koukat na konání makromolekul zdát, že jednají racionálně, jejich chování je spíše podobné vytváření vzorců jednání. Rostliny se mohou rozhodovat a makromolekuly mohou mít své potřeby, ale nemají mysl. Mysl je potřeba

---

⁶⁵ Tamtéž, str. 86-87

⁶⁶ Tamtéž, str. 111

⁶⁷ Tamtéž, str. 95-98

k porozumění svým činům i činům ostatních druhů. U darwinovských a skinerovských tvorů je k přizpůsobení třeba evolučních principů. U popperovských a gregoryovských tvorů se již vyvinula schopnost reprezentace. Reprezentace jsou stejně jako mentální stavy o něčem. Vyvinuly se na základě evoluční potřeby, kdy k přežití bylo potřeba vytvářet ve vnitřním prostředí jedince možnosti, které mohou nastat, a následně je zrcadlit. Zatímco intencionalitu můžeme pozorovat u makromolekul, reprezentace se u druhů vyvinuly později.

To, co rozlišuje popperovskou mysl od gregoryovské je jazyk. Zvířata, ačkoliv jsou jednoznačně myslící, disponují jiným druhem mysli, než lidé. Zvířata nejsou schopni reprezentovat mysl jiných zvířat a nevykládají jednání druhých z intencionálního postoje. Zcela jistě spolu zvířata komunikují, ale na jiné úrovni, než člověk. Nediskutují spolu o svých záměrech a neprobírají spolu důvody svého jednání. Navíc nejsou schopny užívat symboly. Lidská mysl je daleko složitější, než zvířecí, navíc je schopna rozumět významům. Člověk je schopen zjednodušit si mentální procesy reprezentace tím, že jednotlivé významy třídí ve své mysli. Dítě poznává svět tím, že k jednotlivým představám přiřadí nálepku. Tímto se lidská mysl lépe přizpůsobila svému prostředí. Přiřazování nálepek a kategorizace pojmů v mysli značně zjednodušila proces reprezentace. Popperovští tvorové, ačkoliv jsou reprezentace rovněž schopni, musí při této činnosti vyvinout větší úsilí, než člověk.

3.3 Dennett proti původní intencionalitě

Odvozená intencionalita je tak nazvaná právě proto, že se je odvozená z té původní. Původní intencionalitu mají tvořit naše touhy, přesvědčení a myšlení, jednoduše naše subjektivní záměry. Odvozenou intencionalitu na straně druhé mají stroje. Když na něco myslíme, jedná se o intencionalitu původní – je to naše původní vnitřní, subjektivní myšlenka. Jakmile ale vezmeme v úvahu napsanou myšlenku, například esej, bude se jednat o intencionalitu odvozenou – odvozenou z našich myšlenek. To je postoj mnoha filosofů, kteří jsou zastánci původní intencionality, mimo jiné i Johna Searla.

Když vezmeme v úvahu evoluční smýšlení Dennetta, víme, že i člověk se vyvinul z jednoduchých strojů. Tedy z nějakého původního přírodního děje se vyvinul odvozený

muž nebo žena. Dennett tedy tvrdí, že všechna intencionalita je odvozená. Z toho vyplývá i východisko, že z evolučního hlediska se z formálních syntaktických forem vyvinula forma, která je schopná sémantiky – člověk. Zde tedy Dennett překonává Searlův argument, že stroje nejsou schopné sémantiky. Jednoho dne tedy podle něj můžeme očekávat přerod počítačů v umělou inteligenci.

Naše subjektivní mentální stavy jsou rovněž pouze odvozené. Můžeme se na ně podívat speciálním jazykem, tzv. mentálštinou, tedy jazykem myslí. Mohli bychom ho zkoumat, ale nevyřešilo by to problém, odkud se takový jazyk bere a spolu s ním i jeho význam. Můžeme si také představit naše ideje jako obrazy. Jejich smysl tkví v tom, že připomínají své předměty. Dennett uvádí příklad s kachnou a krávou. Můj obraz kachny v mysli odpovídá kachně, ne však krávě. Jak taková kachna ale má vypadat, to nevíme. Tato cesta tedy také nemá řešení.

V Dennettově pojetí tedy původní intencionalita neexistuje. Intencionalita vychází z přírodních procesů a potom jako nějakým způsobem vytvořená nemůže být označena jako původní, ale odvozená. Když si napíšeme nákupní seznam, tak znaky na našem seznamu jsou odvozenou intencionalitou, ale když si věci z nákupního seznamu zapamatujeme, tak jsme jediní, kdo ví, co koupit a to, co se nám zapsalo do mozku stejně, jako kdybychom to napsali na seznam. Odvozená intencionalita může být odvozená z odvozené intencionality. Roboti mají své stvořitele – nás. Intencionalita robota je odvozená od jejich tvůrců, kteří jsou ale rovněž odvození. My jsme v podstatě také takový stroj stvořený z miliard malých strojů.⁶⁸

Daniel Dennett předkládá naturalistickou teorii intencionality. Intencionalita se vyvinula jako evoluční nutnost, na základě přežití organismů v prostředí. Příroda je tím agentem, který nás stvořil a přetvářel. V Dennettově pojetí tedy člověk, jakožto přírodou vyprojektovaný agent, nemá původní intencionalitu, protože veškerá intencionalita, se kterou se můžeme ve světě setkat je odvozená z přírody. Stejně jako člověk je odvozen z přírody, i jednoduché organismy byly stvořeny evolučními procesy. Lidé se dostali do dnešní podoby na základě evoluce. A tak se v Dennettově pojetí mysl jednoduchých organismů, které přežívali na základě přirozeného výběru, vyvíjela s pomocí schopnosti přizpůsobení se a schopnosti reprezentovat do konkrétní podoby, v jaké je nyní. Lidská

---

⁶⁸ Tamtéž, str. 54-58

mysl schopná užívat nástroje mysli jako je jazyk je na nejvyšší příčce evoluce intencionality. To, co člověka činí schopného předvídat jednání jiných myslí je intencionální postoj. Z tohoto postoje můžeme rovněž připsat mysl i lidským artefaktům jako jsou počítače. Ty plní svou funkci, zpracovávají informace, a pokud vyvineme dostatečně chytrý počítač, který bude vykazovat známky lidského myšlení, nic nám nebrání v připsání takovému počítači schopnost racionálně uvažovat a potažmo myslet.

4 Komparace – základní rozdíly

4.1 Metodologické rozdíly

John Searle pro svá filosofická zkoumání využívá subjektivní přístup z perspektivy první osoby. Jedině tak podle něj dokážeme dojít ke správným výsledkům. Searlův přístup je v jeho pojetí přístupem sofistikovanějšího selského rozumu. Každý, kdo má nějaké základní povědomí o mysli a určitou formou vzdělání, může přijít na stejné výsledky jako on. Stačí mu k tomu jeho vlastní subjektivní inteligence a jistý „selský rozum“.

Daniel Dennett přístup první osoby odmítá. Pro něj je jediným správným přístupem perspektiva třetí osoby. Jeho argumentem je to, že když budeme na jistý předmět koukat z pozice první osoby, potom bude náš úsudek vždy ovlivněn subjektivním přístupem. Jedině z intencionálního postoje v pozici třetí osoby můžeme dojít k objektivním výsledkům a přisoudit tak intencionalitu jiným myslím. Dennett Searlův přístup selského rozumu nazývá intuitivní pumpou a říká, že na svoje závěry přichází pouze svojí intuicí a to, co mu zaručuje čtenářovo pochopení je pouze aha efekt.

4.2 Koncepce silné umělé inteligence

Schopnost počítačů myslet je bodem, na který oba filosofové koukají jinak. Na jedné straně máme Johna Searla, který odmítá myšlenku umělé inteligence a na straně druhé Daniela Dennetta, který je zastáncem silné umělé inteligence. Hlavním argumentem Johna Searla je myšlenkový experiment s čínským pokojem. Daniel Dennett tento argument značně kritizoval a myslím, že jeho argumenty a řešení jsou dostatečně silné na to, aby tento argument překonaly.

Hlavní Searlovou námitkou proti existenci silné umělé inteligence je argument čínského pokoje. Nejsilnější myšlenka, která z tohoto myšlenkového experimentu vychází, je, že existuje neodmyslitelná propast mezi syntaxí a sémantikou. Člověk vybaven sémantikou inteligenčně přesahuje digitální počítač nadaný pouze syntaxí. Searle tedy vyvozuje závěr, že žádný počítač, tak jak si ho můžeme v dnešních podmínkách

představit, nemůže překonat lidskou schopnost přiřazovat světu významy a potažmo intencionálně myslet.

Na druhé straně máme Daniela Dennetta a jeho myšlenku, která Searlovu koncepci rozdílu mezi syntaxí a sémantikou vyvrací. Podle Dennetta totiž vývoj sémantiky nutně souvisí s evolucí mysli. Sémantika se u lidí rozvinula jako vlastnost nutná k přizpůsobení se prostředí a potažmo přežití daného druhu – tedy lidí. Jelikož se člověk vyvinul z makromolekul, kterým sémantiku v žádném případě přisoudit nemůžeme, část mysli s makromolekulami sdílí. Syntax tedy stojí na počátku myšlení a díky evoluci se z ní stala sémantika. Tímto argumentem Dennett překonává Searlův koncept rozdílu mezi syntaxí a sémantikou.

Druhým faktorem, který v Searlově pojetí znemožňuje počítači myslet jako člověk, je fakt, že lidský mozek je přírodního charakteru. Biologický mozek člověka mu pak zaručuje schopnost intencionálně myslet. Počítač, který nemá původ v přírodě, nemůže vykazovat myšlení. Tento argument rovněž souvisí s tím, že biochemické procesy v mozku, které člověku zaručují schopnost užívat jazyk, mu zaručují schopnost rozeznat významy. Mysl vybavená jazykem je pak schopná sémantiky. Nic vytvořeného člověkem potom nebude schopno užívat sémantické významy, protože se bude pohybovat v symbolických úrovních syntaxe.

Daniel Dennett se rovněž domnívá, že lidská intencionalita má přírodní charakter, nicméně to neznamena, že ji nelze v jistém případě přisoudit i nějakému artefaktu. Člověk je totiž, podle Dennetta, systém, který funguje jako seskupení jednotlivých malých strojů, které dohromady tvoří lidskou bytost. Stejně tak z funkcionalistického hlediska funguje i čínský pokoj. Člověk, který má v pokoji odpovídat na otázky v jazyce, kterému nerozumí, zde může fungovat pouze jako součástka ve stroji. To, že nerozumí jedinec, neznamena, že celý systém čínského pokoji svému jednání nerozumí.

Můžeme vidět, že oba filosofové se shodnou na tom, že intencionalita má přírodní charakter, v tomto bodě tedy oba nabízejí naturalistickou koncepci intencionality. To, že je intencionalita v případě člověka přírodního charakteru ale nemusí znamenat, že dokonalý počítačový program by nemohl rovněž disponovat intencionalitou. Myslím, že John Searle podcenil sílu svých argumentů ohledně rozdílu mezi syntaxí a sémantikou.

To, že takový rozdíl existuje, je zřejmé. Nicméně Daniel Dennett přišel se silným argumentem evoluce myslí a s tím související vývoj sémantiky ze syntaktických druhů myslí, které vývojově předcházely té lidské. A člověk je jistým modelem stroje, který v sobě zahrnuje obrovské množství jednoduchých na syntaxi založených strojů – ať už se jedná o neurony nebo jednotlivé buňky zajišťující správné tělesné funkce.

V tomto názoru Daniela Dennetta, že člověk jako celek představuje určitý model stroje, do jisté míry souhlasím. Toto tvrzení může platit na tělesné základní tělesné funkce. Co se ovšem týče myšlení, myslím, že jej nelze zredukovat na operativní úroveň jako u počítačů. Nikdo nám totiž ještě nepředložil tak dokonalý počítač, který by byl schopný samostatného intencionálního myšlení. Searle tedy stále nemusí přehodnocovat své argumenty a možná má i pravdu v tom, že digitální počítač nemůže vykazovat stejné znaky mysli jako člověk.

Stejně tak i G. Edelman říká, že vědomí nelze zredukovat na komputační úroveň. Stejně jako Searle i Dennett říká, že jazyk je znakem inteligentní mysli. A podobně jako Dennett říká, že jazyk souvisí s evolučními procesy přírody. Sémantika je nutnou podmínkou pro existenci jazyka, protože při zkoumání zvířat se zjistilo, že jim opravdu schází schopnost přiřazovat významy.⁶⁹ Edelman více méně souhlasí se Searlovým názorem, že počítač zkrátka nemůže myslet, protože člověk oproti němu má schopnost sémantiky.

Dle Searla je řeč také nutnou podmínkou pro myšlení. Jazyk je odvozen z intencionálního obsahu mysli. Před použitím jazyka musí být nějaký intencionální záměr. Podle Dennetta je rovněž jazyk pro myšlení důležitý. Myslicí bytost je nadaná jazykem. Evoluce zapříčinila rozvoj jazyka u lidí, jako schopnost, která nám zaručí přizpůsobení se. Objevil se až u lidí, kteří mají nejdokonalejší mysl na nejvyšším stupni jeho Věže tvoř-a-zkoušej. Nejdřív musela být nějaká mysl, u které se jazyk vyvinul.

---

⁶⁹ EDELMAN, Gerald. Širší než obloha: fenomenální dar vědomí. V Praze: Paseka, 2010, Fénix (Paseka). ISBN 978-80-7432-048-4. str. 87-91

4.3 Původní a odvozená intencionalita

John Searle rozlišuje mezi původní a odvozenou intencionalitou. Původní intencionalita je v našich mentálních stavech. Odvozená intencionalita je vše, co je z těchto původních mentálních stavů odvozené. Tedy i digitální počítače vybavené programy, které vybudoval člověk, mají pouze odvozenou intencionalitu. Původní je jedinečně lidská vlastnost. Subjektivní přesvědčení, víra v něco tedy nepotřebují žádnou interpretaci. Jedinec ví, o čem je přesvědčen a je to jeho původní přesvědčení.

Daniel Dennett koncept původní intencionality odmítá. Intencionalita je vždy odvozená z přírody. Nelze hovořit o nějaké původní intencionalitě, protože nelze hovořit o původním člověku. Lidé se vyvinuly na základě evoluce, a stejně tak i jejich mysl se vyvíjela přes jednotlivá patra Věže tvoř-a-zkoušej. Lidé jsou pouze jedním z artefaktů, které příroda vytvořila. Člověk tedy není nadřazen, je stejně vyprojektovaný jako všechno ostatní v přírodě. To, co ho liší od ostatních je užívání nástrojů a to hlavně nástroje mysli – jazyka.

Dennett tedy striktně odmítá koncepci původní intencionality. Oba se ale shodou v tom, že jazyk představuje odvozenou intencionalitu. Neshodou se ovšem v tom, že by původní intencionalita měla existovat v podobě subjektivních mentálních stavů v mysli člověka. Člověk je podle Dennetta zkrátka artefakt stejně jako cokoli jiného. U Searla můžeme vidět jistou formu antropocentrismu, kdy nadřazuje sémantické schopnosti člověka nad ostatní. Člověk, jakožto jediná bytost schopná mentálních stavů je nadána původní intencionalitou.

Zatímco u Searla můžeme sledovat tendenci spojit intencionalitu se schopností řeči a jistou formu mentálního fenoménu, která zapříčiňuje to, že jsme schopni subjektivně zpracovat smyslové vjemy, Dennett se na intencionalitu dívá spíše jako na evoluční nutnost a podmínku k pochopení světa kolem nás z objektivního pohledu třetí osoby. V Dennettově pohledu můžeme díky intencionalitě předvídat jednání ostatních entit z intencionálního postoje, který funguje jako forma empatického vcítění se do jiného systému, ať už živého nebo neživého. Přisoudit intencionalitu a s tím i myšlení zkrátka můžeme na základě našeho pragmatického pohledu z daného postoje i artefaktům. Takový postup je pro Searla nemyslitelný, protože z pozice někoho třetího nedojdeme

ke správnému výsledku. Navíc nelze připsat myšlení lidskému artefaktu, protože není vybaven sémantikou, pouze syntaxí. Na to Dennett reaguje tím, že lidé jsou v podstatě stejně vyprojektované jako stroje a ten, kdo je stvořil, je matka příroda. Dennett tedy odmítá Searlovu koncepci původní intencionality a soudí, že nemůžeme brát lidské mentální stavy jako původní intencionalitu, protože člověk, jakožto vyprojektovaný artefakt přírody je zkrátka už ve svých mentálních aktech obdarován formou interpretace, a tak nelze hovořit o žádné formě původní intencionality, protože všechno, co je zde na Zemi, je vyprojektované a tím pádem odvozené.

4.4 Problémy

Dle mého názoru je koncepce Daniela Dennetta zajímavější a stabilnější. Tím, že aplikoval evoluční teorii na vývoj lidské mysli, přinesl do filosofie nový pohled. Searle, ačkoliv rád říká, že jeho teorie intencionality je nová a moderní, nepřináší kromě biologického pohledu na procesy v lidském mozku nic moc nového. Jeho argument čínského pokoje byl mnohokrát kritizován a většinu námitek jednoduše odbyl tím, že nelze ze syntaktické úrovně přejít na sémantiku. Dennett jeho argument navíc překonal evolučním přerodem syntaxe v sémantiku. Na druhou stranu, Dennettova koncepce vědomí jako nějakého nečinného společníka, který v žádný moment nevykazuje aktivitu a přesto s námi je, skutečně může vést k závěru, že lidé jsou pouze chodící zombie.

Dennett by dle mého názoru neměl popírat existenci subjektivních kvalitativních stavů a jejich významnost a neomezovat úsudky o ostatních myslících bytostech pouze na intencionální postoj. Z intencionálního postoje můžeme přisoudit myšlení mylně nějakému systému, který ve skutečnosti vůbec myslící není, protože nám to tak zkrátka může připadat. Nicméně na druhou stranu ze subjektivního pohledu Johna Searla můžeme dospět k podobně mylným závěrům. V Dennettově pohledu je na druhou stranu třeba nějaké měřítko, podle kterého bychom byli schopni myšlení přisuzovat. Takové měřítko Dennett nabízí. Intencionální systém lze předpovědět podle toho, že si vybere lepší adaptivní možnost. Nedokážu se ovšem spokojit s Dennettovým názorem, že na základě vykazování jistých znaků chování počítače bychom mohla daný počítač označit za myslící. Šachový simulátor je totiž naprogramován pouze na hraní šachu a i tak je jeho program složitý. Dokonale předvídá tahy soupeře, ale lidské myšlení a jeho předvídání dělá problém i samotným lidem. Takový program, který by dokázal dát

robotům schopnost myslet, by musel zahrnovat všechny možnosti lidského chování a myšlení v sobě. Zahrnout do programu ale všechny možné lidské tahy, co se týče myšlení a chování, by znamenalo velké množství parametrů.

Co se týče konceptu původní a odvozené intencionality, přikláněla bych se spíše na stranu Daniela Dennetta v tom, že nic takového jako původní intencionalita neexistuje. Jsme zkrátka složité stroje, které jsou schopny myšlení. Naše srdce funguje autonomně. Nejsme si vědomi stahování a roztahování srdečních svalů. Stejně tak nemůžeme ovlivnit funkci našeho mozku. I když na nic nemyslíme, naše srdce a i náš mozek fungují. Původní intencionalita by měly být naše osobní mentální procesy, které vyvstávají z procesů v mozku. Jestliže ale fungujeme jako stroje, jak mohou být naše mentální stavy bezprostřední? Mentální stavy jsou ovlivněné celou řadou jiných událostí a náš subjektivní úsudek může být stejně tak ovlivněn mnoha způsoby. Původní intencionalita tedy, dle mého názoru, neexistuje.

Závěr

Hlavním cílem bakalářské práce bylo vytyčít hlavní rozdíly v teoriích intencionality Johna Searla a Daniela Dennetta. Jejich teorie intencionality se liší v několika bodech, a to zejména v metodologii, přístupu k existenci silné umělé inteligence a koncepci původní a odvozené intencionality. Vedlejším cílem bylo zasadit koncepci intencionality do historického kontextu. Zjistila jsem, že ačkoliv se první použití konceptu intencionality připisuje právě Brentanovi, jisté náznaky intencionality můžeme nalézt již ve scholastice, která začala používat pojem *intentio*. Fakt, který mne osobně překvapil, byl, že ve filosofii po skončení scholastického období nastalo pro zkoumání teorie intencionality období temna, které skončilo právě až Brentanovou filosofii.

Ačkoliv John Searle a Daniel Dennett využívají naturalistický přístup a oba se vymezují proti epifenomenalismu, jejich metodologický přístup je od samého začátku zcela odlišný. Zatímco John Searle přichází s teorií přístupu první osoby, která je podle něj jediná správná, protože pouze ze subjektivního hlediska může člověk zjistit, na co myslí, Dennett přistupuje ke zkoumání intencionality z hlediska objektivního postoje třetí osoby, protože ze subjektivního postoje můžeme dojít k různým omylům.

Největším rozdílem v jejich teoriích je myšlenka vytvoření umělé inteligence, tedy možnost uskutečnění mysli v počítači. Tento bod je dle mého názoru nejdůležitější a nejvýraznější. Zatímco Searle silnou umělou inteligenci odmítá z důvodu toho, že syntax nestačí na sémantiku intencionality, Dennett z funkcionalistického hlediska a zaujetí intencionálního postoje říká, že je možné vytvořit takový počítač, který myslet bude. Zároveň překonává Searlův názor, že syntax na sémantiku nestačí, protože z evoluce intencionality vyplývá, že z jednoduchých syntaktických mysli těch nejjednodušších tvorů se vyvinula i lidská sémantická mysl. Ta je zároveň seskupením miliard těchto jednoduchých tvorů, a tak jednota lidského těla a lidské mysli není nic jiného, než stroj, který byl stvořen evolučním procesem přírody.

Dalším rozdílem je teorie původní a odvozené intencionality. Jelikož byl člověk vyprojektovaný přírodou a je tedy jakýmsi artefaktem, Dennett zavrhuje myšlenku původní intencionality, kterou zastává John Searle. Původní intencionalitou jsou dle

Searla subjektivní mentální stavy jedince, odvozenou pak všechny, co je z těchto stavů odvozeno, například napsaná myšlenka. Podle Dennetta ale nelze původní intencionalitu nalézt nikde, právě proto, že člověk není z evolučního hlediska původní, ale chytré vyprojektovaný přírodní artefakt. A tak když Searle zavrhuje původní intencionalitu u strojů kvůli tomu, že původní intencionalitou jsou vybaveni pouze jejich stvořitelé, Dennett reaguje, že ani lidé nemají původní intencionalitu, protože zkrátka jediné, co je původní, je příroda.

Ve svém zkoumání jsem rovněž narazila na drobné problémy, které obě teorie nesou. Jeden z problémů jsem již zmínila, jedná se o problém Johna Searla s popřením sémantiky u strojů. Tento problém řeší Daniel Dennett tím, že vyvozuje evoluční teorii intencionality, kde se ze syntaxe stala postupně sémantika. Problémem, který nese teorie Daniela Dennetta, je popření kvalitativních intencionálních stavů a s tím spojené popření vědomí. Tento přístup potom vede k jakési mystifikaci vědomí a k otázce, jestli vůbec nějaké vědomí existuje. Dalším problémem, ale pouze mým osobním, v teorii Daniela Dennetta je přisouzení inteligentní mysli počítači na základě jeho funkce. I když počítač vykazuje znaky mysli, nemusí to nutně znamenat, že myslí. A tak se doбираám k závěru, že ačkoliv každá teorie dochází k jinému výsledku, nemohu se přiklonit ani k jednomu z nich. Co se týče zkoumaných textů, musím připustit, že Dennettova kniha *Druhy mysli* byla pro mne mnohem lépe pochopitelná, než kniha *Intencionality* Johna Searla. Ačkoliv se Searle vyjadřuje smysluplně, argumenty Daniela Dennetta jsou mnohem lépe formulované a jasné.

Myslím, že cíl bakalářské práce byl naplněn. Vytyčila jsem a analyzovala hlavní rozdíly v daných dvou pojetích intencionality a našla i nějaké problémy, které tyto teorie nesou. Rovněž jsem intencionalitu zasadila i do historického kontextu. Na závěr bych chtěla podotknout, že jsem doufala, že na konci analýzy daných dvou koncepcí intencionality s ohledem na přístup k umělé inteligenci se přikloním na jednu nebo druhou stranu. Tento předpoklad se ovšem nenaplnil. Souhlasím ale spíše s Dennettem, že počítač by mohl v budoucnosti myslet, ale věda a filosofie mají před sebou ještě dlouhý výzkum v oblasti lidského vědomí a dokud nebude tato oblast dostatečně prozkoumána, tak si myslím, že nelze učinit žádný větší pokrok v oblasti vytvoření umělé inteligence.

Seznam použité literatury

Monografie:

BLECHA, Ivan. Proměny fenomenologie: úvod do Husserlovy filosofie. Praha: Triton, 2007. ISBN 978-80-7254-938-2

BLOCK, Ned Joel. Collected papers. Cambridge, Mass.: MIT Press, 2007. ISBN 9780262524629

BRENTANO, Franz, Oskar KRAUS a Linda L. MCALISTER. Psychology from an empirical standpoint. Paperback ed. New York: Routledge, 1995. ISBN 0415106613

CASTON, Victor in Dominik PERLER. Augustine and the Greeks on Intentionality. Ancient and Medieval Theories of Intentionality. Boston: Brill, 2001. ISBN 9004122958

DENNETT, Daniel. Druhy myslí: k pochopení vědomí. Praha: Academia, 2004, Mistři vědy. ISBN 80-200-1177-3.

DENNETT, Daniel Clement. The intentional stance. Cambridge, Mass.: MIT Press, c1987, xi, 388 p. ISBN 0-262-04093

DENNETT, Daniel. Intuition pumps and other tools for thinking. New York: W.W. Norton, c2013, ISBN 978-0-393-08206-7

DENNETT, Daniel Clement. Consciousness explained. Ilustrace Paul Weiner. London: Penguin Books, 1993, 511 s. Penguinscience philosophy. ISBN 0140128670

DREYFUS, Hubert. Heidegger's Critique of Husserl's (and Searle's) Account of Intentionality. Social Research. The New School, 1993(60), ISSN 60:17-38

EDELMAN, Gerald. Širší než obloha: fenomenální dar vědomí. V Praze: Paseka, 2010, Fénix (Paseka). ISBN 978-80-7432-048-4.

EPSTEIN, Robert, Gary ROBERTS, Grace BEBER a EDITORS. Parsing the Turing Test. Online-Ausg. Singapore: Springer Singapore Pte., 2008. ISBN 9781402096242

JANOUSEK, Hynek. Intencionalita a apriorita: studie ke vztahu Brentanovy a Husserlovy filosofie. 2014

KAUFFMAN, Stuart. Čtvrtý zákon: cesty k obecné biologii. Praha: Paseka, 2004, ISBN 80-7185-636-3.

LYONS, William. Approaches to intentionality. New York: Oxford University Press, 1995, ISBN 0198235267

MCINTYRE a David Woodruff SMITH. Husserl and Intentionality: a Study of Mind, Meaning, and Language. Hingham, MA: Distributed in the U.S. by Kluwer Boston, c1982, ISBN 9027713928

PATOČKA, Jan. Úvod do fenomenologické filosofie. 2. vyd. Praha: Oikoymenh, 2003, Oikúmené. ISBN 80-7298-064-5

PEREGRIN, Jaroslav. Logika ve filosofii, filosofie v logice. Praha, 1992

SEARLE, John. Biological Naturalism. In: VELMANS, Max a Susan SCHNEIDER. The Blackwell Companion to Consciousness. 2007,

SEARLE, John. Intentionality, an essay in the philosophy of mind. New York: Cambridge University Press, 1983, ISBN 0521273021

SEARLE, John. Mind: a brief introduction. New York: Oxford University, c2004. Fundamentals of philosophy (Oxford, England). ISBN 0-19-515734-6

SEARLE, John. Mind, language, and society: philosophy in the real world. New York, NY: Basic Books, c1998, ISBN 0465045197

SEARLE, John. Mysl, mozek a věda. Praha: Mladá fronta, 1994, Váhy (Mladá fronta). ISBN 80-204-0509-7.

Internetové zdroje:

Havel, Ivan M.. Přirozené a umělé myšlení jako filosofický problém [online]. Glosy.info, 3. prosince 2004. [cit. 2016-11-12]. Dostupné na WWW: <http://glosy.info/texty/prirozene-a-umele-mysleni-jako-filosoficky-problem/>

JACOB, Pierre. Intentionality. The Stanford Encyclopedia of Philosophy [online]. [cit. 2016-12-09]. Dostupné z: <https://plato.stanford.edu/archives/win2014/entries/intentionality/>

LEVIN, Janet. Functionalism. The Stanford Encyclopedia of Philosophy [online]. [cit. 2016-12-11]. Dostupné z: <https://plato.stanford.edu/archives/win2016/entries/functionalism>

TORÁČOVÁ, Pavla. Searlova filosofická otázka. Filosofie dnes [online]. 2009, Vol. 1, No. 1, [cit. 2016-12-11]. ISSN 1804-0969. Dostupné z: <http://filosofiednes.ff.uhk.cz/index.php/hen/article/view/4>

The Mystery of Consciousness': An Exchange. The New York Review [online]. New York [cit. 2016-12-10]. Dostupné z: <http://www.nybooks.com/articles/1995/12/21/the-mystery-of-consciousness-an-exchange/>